Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...гарэмнай 1921 оной ...бриин 21-hээ гарана. | № 281 (18604) | 1990 оной декабриин 7, пятница | Сэн 3 мүн.

РСФСР-эй Арадай депутадуудай ээлжээтэ бэшэ съезд

ДЭЛГҮҮРТЭ ШЭЛЖЭН ОРОЛГЫН ЗАМУУДЫЕ ШЭЛЭЛГЭ

...үүртэ шэлжэн оролго ...а гэжэ хэнэйшье ойлго-...болоошье hаань, тэрээндэ ...замууд мүнөө болотор ...ар зүбшэгдэнэ. Декаб-...5-да РСФСР-эй Арадай ...удуудай ээлжээтэ бэшэ ...дээрэ арадай hунгамал-...имагтал энэ асуудалда ...эриингөө сагые зорюул-...айгаа.

...син экономико хүшэр ...байдалда ороо гэжэ хү-...нэгэн hаналгайгаар хэ-...Республикада ба зарим ...нуудта экономикые гү-...лан hайжаруулха арга ...угы байhан дээрэhээ ...жэлэй түсэб ба бюд-...буридхэлгэдэ ехэ бэрхэ-...нууд тохёолдонхой. Тиин ...экономическа тоо ба-...нуудые ба түүхэй эдүү-...еесэнүүдые тааралдуул-...аар хэмжээнүүдэй яа-...гээр абтаагүй hаань, ...бүри муудаха. Сэнгүү-...тоггоохо, Союзай ...эдтэ хэмжээгүй ехэ мүн-...рулха асуудал шангаар ...Иимэ эрхэ байдал-...правительствоhаа мүнгэ ...бэшэ, харин шухала зо-...нуудые шиидхэхын тула ...ой хэмжээнүүдые ду-...а, нютагуудта нээсэнүү-...бэдэржэ олохо хэрэгтэй ...депутадууд тэмдэглэбэ. ...гүүрэй экономикын эрхэ ...да гансашье предприя-...бэшэ, мүн бүхэли ре-...экономическа талаар ...гонхай байдалтай бай-...оролдоно. Энэншье ойл-...Тобшолбол, экономи-...сүлөө зоно байгуулха ...гэжэ депутадууд тоо-...Жэшээнь, депутат Ю. Н. ...Сочи хотые жэшээ ...харуулба. Хотын газар ...хэдэн зуугаад элүүр-...газарнуудай оршодог ...hаань, хотын фи-...байдалынь бирагүй. ...уржуулгын газарнууд-...бүри хэдэн миллион ...ба гадаадын эрхэтэдэй ...байхадань, тэдэнэр ...бюджедтэ юушье оруул-...юм. Тиимэhээ дэлгүү-...экономикын эрхэ байдал-...hуудал байдал арга-...нудаха. Эндэ экономи-...сүлөө зоно байгуулбал, ...шиидхэгдэхэ гэжэ де-...бодоно.

...шье иимэрхүү зононуу-...тагдалнууд тушаа мэр-тэжэ болохогүй гэжэ депутат **А. И. Харлов** hэргылбэ. Иимэ зонын байгуулагдаа hэн, гадаадын капиталай зэзд засагай нютагай зургаануудта хамаардаг болохо, тэдээндэ эдилгэ үгэхэ, профсоюзуудай ажал ябуулга хоригдохо. Иимэрхүү зононуудай хэмжээн юрэ ехэ байдаггүй. Хэмжээнэйнгээ талаар орон соо хоёрдохи hуури эзэлдэг Ленинград хотые экономическа сүлөө зоно болгохо hанаатай. Харин дэлхэй дээрэ хаанашье иимэрхүү ехэ хото сүлөө зоно гэжэ соносхогдоогүй байха.

Дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда хүн зониие социальна талаар хангаха асуудалнуудта элидхэл тушаа үгэ хэлэhэн депутадууд ехэ анхаралаа хандуулаа. Энэншье ойлгосотой, юуб гэбэл, мүнөө үедэ Россида 46 миллион хүн үгытэй ядуу байдалтай.

Үгырhэн гүрэндэ мүнгэн зөөри үгы гэжэ бидэндэ ойлгуулхые оролдоно,— гээд депутат **П. А. Изаков** мэдүүлбэ. Тэед энээнэй урда тээшье социальна hэлбэрида зорюулха мүнгэн олдодоггүй hэн. Газар шанаржуулан hайжаруулха, шэнэ газар ашаглан хэрэглэхэ, БАМ, гол мүрэнүүдые ондоо тээшэнь урадхуулха гэхэ гү, али Афганистандахи дайнда мүнгэн зөөри hомологдодог байгаа. Иигэhээр лэ мүнгэн hамнай хоohopoo бэшэ аал? Тиимэhээ арадай ажахыдахи гээлтэ хоролтонуудтай тэмсэхэ, дээдэ тушаалтадhаа эхилээд юрын хүдэлмэрилэгшэдые хубиин харюусалгада хэбээдуулха хуули баталан абаха хэрэгтэй, гэжэ депутат тоолоно.

Хэзээ оромнай суглаа хурал хэхэеэ, митингдэ гараханаа болижо, ёhотойгоор ажаллажа эхилхэ гээшэб гэжэ бододогби,— гээд съездын трибуна дээрэhээ СССР-эй арадай депутат уран зохёолшо **Б. И. Белов** мэдүүлбэ. Политическэ шанга тэмсэлэй болоjо байхада манай хүтэлбэрилэгшэд ород арад тухай бодоногүй шахуу. Үлдэхэдеэл, тарьяашан тухай hанаандаа оруулдаг. Колхозой оршон байhан 60 жэлдэ манай Тимониха тосхондо нэгэшье гэр баригдаагүй аад, малай гурбан байра баригдаhан байха юм. Гүрэмнай тарьяашадhаа үлүүгээр мал тухай hанаагаа табина гээшэ аабза. Харин тарьяашад гээшэмнай арад зониие, бүхы гүрэниие абарха зон гээшэ. Эдэмнай арад бүхэнэй хэлые, үндэhэн ёho заншалнуудые, соёлые абарха зон гээшэ.

Депутадуудай эрилтээр забhарлалгын hүүлээршье үгэ хэлэлгэн үргэлжэлүүлэгдэhэн байгаа. Депутадууд микрофонуудта дүтэлжэ, радикальна демократ **Б. М. Челноковой** хэлэhэн үгые буруушааба. Ушарынь гэбэл, М. С. Горбачевой hүүлэй зургаан жэлэй ажал ябуулга тухай ехэ шүүмжэлхы ажаглалтануудые хэдэхэн депутадуудай эгhээ тэрэ хэлэhэн, СССР-эй Президентые тушаалhаань буулгаха асуудал табиhан байна. Иимэрхүү үгэ хэлэхыень зүбшөөбэт гэжэ түрүүлэгшээр hуугша **Б. М. Исаевые** үгэ хэлэhэн зарим хүнүүд зэмэлээ.

Россин Федерациин гүрэнэй бюджедэй бэеэ дааhги байдал, республикын дэлгүүрые эд бараагаар ба эдеэ хоолой зүйлнүүдээр элбэгжүүлхэ хэрэгтэ эд хэрэглэлгын кооперациин арга боломжонуудые бүри үргэнөөр хэрэглэлгэ, хүнгэн промышленностиие гуримшуулан hайжаруулга, бусад тодорхой асуудалнууд үгэ хэлэhэн депутадуудай гол анхаралда байба.

Россин арадай ажахын дүтүү дунданууд тухай депутат **Д. А. Васильев** хэлэхэдээ, ажахынууд хоорондохи холбоое дүүрэнээр hэргээхэ хараа шугамые шүүмжэлбэ. Иимэ хараа шугамай бэелүүлэгдээ гээшэ hаань, албадан захирха ба албан хойрог ябадалай гурим hэргээгдэхэ гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Худалдаа наймаа сүлөөтэйгөөр хэхэ тухай хуули түргөөр зохёожо баталан абаха гээшэ экономикые hайжаруулха эгээл таарамжатай аога гэжэ үгэ хэлэгшэ нэрлэбэ. Энэ зорилгоор съездын комисси байгуулжа, «500 үдэр» программа зохёогшодые тус комиссида оруулхые тэрэ уряалба.

Экономикодо тохёолдоhон хүшэр хүндэ байдалай шалтагаанууд ба кризисhээ гараха хараа замууд тушаа депутат **О. В. Казаров** тон ондоо hанамжатай байба. Кадрнуудай политикые шэнээр хаража үзэхэ ёhотой гээд депутадуудай ба республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшын анхаралые хандуулба. Кандидадуудай мэргэжэлэйнь талые бэшэ, харин политическэ ямар үзэлтэй байhыень хараада абажа, гол шухала тушаалнуудта олон депутадууд hунгагдаа гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Депутадууд **М. Г. Арутюновай** болон **Ю. Е. Лодкиной** хэлэhэн үгэнүүд съездэдэ хабаадагшадай сэдьхэл хүдэлгөө. Энэншье гайхалгүй. Нютагhаа гаража ошоhон хүнүүдэй хуби заяан тухай, мүнөө болотор түбхинөөгүй байhан тухай түрүүшынхинь хэлээ. Харин нүгөөдэнь Чернобылиин АЭС дээрэхи hандаралгаhаа хохидоhон Россин олон мянган хүнүүдэй найдабаригүй сэрээдүй ба мүнөөнэй байдал тухай хэлэнэ.

Бүри мүнөө жэлэй декабрьда нютагhаа зугадан гарагшад тухай хуули баталан абахые М. Г. Арутюнов эрилтэ табижа, Россин ба бусад республиканудай хоорондо хэлсээнүүдые баталхадаа, оро-доор хэлэдэг хүн зоной аша түhые найдамтайгаар хамгаалхые уряалба.

«Чернобыль» гэhэн бүлэгэй эгhээ үгэ хэлэхэдээ, радиацяар бузарлагдаhан районуудhаа хүнүүдые ондоо тээшэнь нүүлгэхэ гол асуудалай хэр шиидхэгдэжэ байhан тушаа Ю. Е. Лодкин онсо анхаралаа хандуулба. Эндэхи хүн зониие ондоо тээшэнь нүүлгэхэ программые бэелүүлхэ ёhотой хүнүүд, нэн түрүүн Россин барилгын зарим эмхи зургаанууд энэрхы сэдьхэлэй мэдэрэлтэй байг лэ гэжэ үгэ хэлэгшэ гүйба. Правительствын зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа элидхэл тушаа тогтоолдо оруулха нэмэлтэнүүдые тэрэ Президиумдэ дамжуулаа. Чернобылиин гэнэ усалhаа хохидоhон хүнүүдэй байдалые хүнгэдхэхэ талаар хойшолуулашагүй хэмжээнүүд тэрээн соонь тоологдонхой.

Үдэшын заседаниин эсэстэшье бүтэмжэтэй дурадхалнууд ороhон байгаа. Тус асуудалаар съездын секретариадта дамжуулhан тогтоолой проектые редакционно комисси хэрэглээд лэ дүүргэхэ бэшэ, харин депутадуудай дунда тарааха ёhотой гэжэ «Россин коммунистнууд» гэhэн депутадуудай бүлэгэйхид эрилтэ табина.

Удаань Ивановска областиин бүд нэхэгшэдые түлөөлдэг депутат **В. И. Тихонов** үгэ хэлэхэдээ, правительствын элидхэл дэлгүүрэй экономикодо олон мянган предприятинуудай шэлжэн орохо замуудые hулаар харуулна гэжэ мэдүүлбэ. Хүтэлбэриин түбэй байгууламжануудые ба дэлгүүрэй сүлөө арга онhо таарулдуулха зам правительство олоогүй гэжэ тэрэ тоолоно.

СССР-эй Президентын ба Россин Шаталин болон Явлинскиин дурадхаhан программатай адли программа депутадууд дурадхаха гэжэ хүлеэгдээгүй hэн.

«Енисейлесосплав» нэгэдэлэй генеральна директорэй орлогшо депутат **В. А. Тихонов** иимэ программын авторынь болоно. Дэлгүүрэй экономикые капиталис экономикотой адлидхаха ябадал хоёр программа соо үзэгдэнэ, энэмнай ороной ехэ алдуу болохо, хүгжэлтын капиталис замаар бидэниие ябуулха дуратай хүнүүдтэ hайн болоjо үгэхэ гэжэ тэрэ хэлэбэ. Үнэхөөрөө энэрхы шэнжэтэй гэхэ гү, али арадай дэлгүүрэй экономико байгуулхын тула мүнөө байгаа гүрэнэй предприятинуудые арадай болгон хубилгаха хэрэгтэй гэжэ депутат тоолоно. Энээнэй тулада удаарангүй, хэдэн hарын туршада гүрэнэй предприятинууд болон эмхи зургаануудай үйлэдбэриин гол фондонуудые, тэрэ тоодо оборонно, транспортна предприятинуудые, совхозуудые, ниитын эдеэ хоол, ажаhуудалай талаар хэрэглэмжэ хангалгын албануудые, худалдаа наймаанай эмхи зургаануудые ажалша коллективүүдтэ миинтээр, тэдэниие болзоргүйгөөр эзэмдэхээр, хэрэглэхээр үгэхэ хэрэгтэй. Үйлэдбэриин фондонуудые худалдаха гансал эрхэ коллективүүдтэ үгтэхэ ёhогүй. Мүнөө байгаа гүрэнэй предприятинуудай гол хубинь арадай болгогдон хубилгагдаха ёhотой гэжэ тэрэ тоолоно.

Үгэ хэлэлгын дүнгүүдые согсолхо зуураа, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **И. С. Силаев** түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ. Депутадуудай табиhан зарим асуудалнуудта тэрэ богонёор харюусаба. Нэн түрүүн Россин Федерациин ба Союзна республиканудай хоорондо хэлсээнүүдые баталха, предприятинууд-смежнигүүдэй хоорондо сэхэ холбоо тогтоохо, республикын бюджет буридхэхэ, бусад шухала асуудалнууд дээрэ тэрэ тогтоо.

Бюджет тухай хэлэхэдээ, тэрэниие буридхэлгэдэ правительство тад ондоогоор хандадаг болоо гэжэ премьер хэлэбэ. Бүхы регионуудтай зүбшэжэ, олзо доход абаха газарнууд тодорхойлогдоно, нютагай гү, али федеральна бюджедтэ оруулагдаха гү гэhэн асуудалнууд тодорхойлогдоно. Бидэ нютагуудай аша түhые хаhаха гэнэ бэшэбди гэжэ премьер тэмдэглэбэ.

Дэлхэйн экономикотой хамжаа тогтоохо шухала асуудалда РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ богонёор тогтобо. «Гадаадын партнернуудай түhаламжаар республика жаргалаа түхөөхэгүй юм» гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Национальна баялигуудые оронhоо ехээр гаргаха ябадалые правительство эрид буруушаана. Экономикые түргөөр шэнэдхэхын тула гадаадын оронуудай шэнэ технологи хэрэглэхэ, гээгдэлдэ ороhон үйлэдбэринүүдые техникээр хангаха зорилго түрүүшын ээлжээндэ табигдана. Гэхэ зуура, эдеэ хоолой зүйлнүүдые ехээр худалдажа абаха баатай болонобди. Арадай ажахын гол hалбаринуудые хүгжөөхэ хэрэгтэ — хүдөө ажахын продукци буйлуулан болбосоруулха, арадай хэрэглэмжын эд бараа, барилгын материалнуудые, бусад продукци бүтээхэ талаар үйлэдбэринүүдые байгуулхын тулада гадаадын оронуудай түhаламжые хэрэглэхэ гэжэ түсэблэгдэнэ гээд премьер онсолон зааба. Тиихэдээ али али талада ашатай түhатай байхаар гадаадын партнернуудтай холбоо барисаа тогтоохо ёhотой.

Декабриин 6-да съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

ПАРЛАМЕНТ: ПРОФСОЮЗУУД ЯМАР БАЙХАБ?

Декабриин 5-да СССР-эй Верховно Совет Профсоюзууд, тэдэнэй эрхэнүүд ба ажал ябуулгые лаб хангалга тухай Хуулиин статья бүхэниие зүбшэн хэлсэбэ. Дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн орохо талаар үнгэрhэн hарада парламентын баталан абаhан гол шэглэлнүүдтэй тус Хуулиин дүримүүд холбогдонхой.

Гүрэнэй, ажахын, политическэ зургаануудhаа профсоюзуудай дулдыданги бэшэ байhаниие, зөөриин ба финансын талаар бэеэ дааhан байдалые Хуулиин проект батадхаба. Өөhэдынгөө гэшүүдые социальна талаар хамгаалха үргэн эрхэнүүд тэдээндэ олгогдоно, Ажал тухай Хуулиие предприятиин, захиргаанай сахилгые хинаха арга боломжо тэдээндэ лаб хангагдана.

Профсоюзууд тухай Хуулиин проектээр үгэ буляалдаанай бүхэли үдэр үргэлжэлбэшье, тэрэ дүүргэгдээгүй. Понедельнигтэ, декабриин 10-да хуули эсэслэн баталан абтаха. Урьhаламжа ба банкнууд тухай экономическа хоёр хуули хаража үзэхэ график баhал хойшолуулагдаа. Үлеэшэ хоёр үдэр депутадууд комитедүүд болон комиссинуудта хүдэлхэ юм.

(ТАСС).

ЗАМБУУЛИНДА ЗАЛГАЛДАН ХОЛБОЛДОБО

СОВЕТ-ЯПОН ЭКИПАЖ «МИР» СТАНЦИ ДЭЭРЭ

ТАСС-ай мэдээсэл

1990 оной декабриин 4-дэ Москвагай сагаар 12 час 57 минутада замбуулинай «Союз ТМ-11» онгосо жолоодогдодог «Мир» комплекстой залгалдан холболдоhон байгаа. Геннадий Манаков, Геннадий Стрекалов, Виктор Афанасьев, Муса Манаров болон Японой космонавт Тоехиро Акияма гэгшэдhээ буридэhэн уласхоорондын экипаж газар шадарай замбуулинда хүдэлжэ эхилээ.

Хамтын ниидэлгын үедэ эрдэм-техникын болон медико-биологическа шэнжэлэлгэнүүд хэгдэхэ, 8-дахи гол экспедициин экипажда замбуулинай халаан дамжуулагдаха юм. Японой журналист замбуулинhаа хэдэн телевизионно ба радио репортажнуудые хэхэ, зарим научна туршалгануудые үнгэргэхэ ёhотой.

Декабриин 10-да Геннадий Манаков, Геннадий Стрекалов болон Тоехиро Акияма гэгшэд «Союз ТМ-10» онгосоор Газартаа бусаха, харин Виктор Афанасьев Муса Манаров хоёр эрдэм-шэнжэлэлгын «Мир» комплекс дээрэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ ёhотой.

Ниидэлгэ хараалагдаhан программын ёhoop үнгэрнэ. Булта табан космонавтнуудай бэенүүд hайн.

БУРЯАДАЙ ССР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

Буряадай ССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй гурбадахи сесси дээрэ иимэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэхээр хараалагдана:

1. Буряадай ССР-эй 1991 оной Социально-экономическа хүгжэлтын гүрэнэй түсэб тухай.
2. Буряадай ССР-эй 1991 оной Гүрэнэй бюджет тухай.
3. Байрын гэрнүүдые барилга түргэдхэхэ талаар Буряадай ССР-эй правительствын хэмжээнүүд тухай.
4. Буряадай ССР-эй арадай депутадуудта үгтэhэн hунгагшадай захяанууд тухай.
5. Буряадай ССР-эй харьяата газар дээрэ арадай депутадуудай эвенкийскэ сельскэ Соведүүдые байгуулха тухай.
6. Буряадай ССР-эй правительствын гэшүүдые баталха тухай.
7. Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй регламент тухай.
8. Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй орган бии болгохо тухай.
9. Депутадуудай эрхэ түлөөлэлгэнүүдые болюулха ба шэнэ hунгалта зарлаха тухай.
10. Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй комитедүүдэй бүридхэлдэ зарим тэды хубилалтануудые оруулха тухай.
11. Арадай судьянар тухай болон бусад асуудалнууд.

МЭДЭЭСЭЛ

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түсэблэлгын-бюджетнэ комитет болон Улаан-Үдэ хотын hунгагшадай клуб «Буряадай республикын дэлгүүртэ орохо зам» гэhэн темээр Улаан-Үдэдэ, декабриин 8-да, субботын үдэр опоной хэбаадалгатай үгэ андалдаа үнгэргэхэнь.

Буряадай ССР-эй профсоюзуудай соведэй ниитын түбэй кинозал соо (Воровскойн үйлсын 25-дахи гэр) үгэ андалдаан үнгэргэгдэхэ. Телефон 2-17-88. Дуратай хүнүүд уригдана.

Городой шадамар бэрхэ хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй клубай эмхидхэлэй түрүүшын заседани энэ үдэр тус адресаар үдэрэй 15 сагта үнгэргэгдэхэ. Шадамараар ажал ябуулагшадтай, арадай депутадуудтай сэхэ уулзаха дуратайшуул тус заседанида уригдана.

БУРЯАДАЙ ССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

Гүрэнэй архивна хэрэгые тааруу зохидоор эрхилхын, мүн Буряадай ССР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудай архивай талаар асуудалнуудаар арадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэй холбоотойгоор ябуулдаг ажалыень гуримшуулха зорилготойгоор, мүн РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1990 оной ноябриин 5-най тогтоолой үндэhөөр Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет **Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэ Архивай хэрэгүүдэй талаар комитет** бии болгобо.

Бурядай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Архивай хэрэгүүдэй талаар комитет Буряадай ССР-эй Финансын министерствэтэй, Буряадай ССР-эй Юстициин министерствэтэй болон эдээндэ хабаатай эмхи зургаануудтай эмхидхэлэйнгээ болон ажал ябуулгынгаа талаар зүбшэhэн дурадхал оруулха гэжэ Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет шиидхээ.

Комитедэй байгуулагдаhан ушараар Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Архивна управлени болюулагдаба.

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ ажалай үдэр

Эртээнhээ бэлдэhэн ашагтай

...а Ахын райондо ма-...үбэлжэлгэ түлэг дундаа. ...амдал» колхозой уни-...эршэд Владимир Хама-...Сырен Самаев гэгшэ-...адаг гүүртын hүрэг ...үнөө hайнаар ондо ...даажа байна. Жэшээл ...Владимир Субанович Ха-...гэр бүлеэрөө 90 бу-...үрэндэ тушаагдаха 110 эрэ хашараг даажа абанхай түлжүүлнэ. Тиихэдэ Сырен Дамдинович Самаев туралнуудыень хүхүүлжэ түлжүүлхээр 120 үнеэ даажа абаа юм. Мүнөө тус гүүртын малшад үнеэдhээ гадна 80 тугал түлжүүлнэ. Зунай бэлшээриин үедэ Хүхэ-Голой бэлшээридэ байрлаhан эдэ үхэршэд үбэлэйнгөө байрануудые саг соонь заhабарилжа бэлэн болгоhон, үбhэ тэжээлээ хүсэд хүрэхөөр зөөжэ газаагаа асарhан байха юм.

Эдэнэрhээ гадна тус ажахыда hүрэг малаа гарза хоролтогүй ондо оруулжа байhан түрүүшүүл олон. Жэшээлбэл, мал адуулагша Анатолий Субанович Хамаганов, Виктор Бальжинимаевич Ошоров гэгшэдэй үбэлэйнь байра hайнаар, найдамтайгаар түхеэрэгдэнхэй юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ малшад hүрэг малаа шэмэ шанартай тэжээлээр хооллуулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлхын түлөө шармайн оролдоно.

В. ГАЛСАНОВ.

ҮЛҮҮЛЭН ДҮҮРГЭНЭ

Таловкын түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг заводой коллектив байгша оной эхинhээ үрэ бүтээсэтэйгээр хүдэлжэ, барилгын талмайнуудые элдэб материалнуудаар hайнаар хангана. Баталhан хэлсээнэй ёhoop продукци худалдаха түсэб hара бүри дүүргэнэ. Энэ жэлэй эхинhээ бүхыдөө 4 миллион 80 мянган түхэригэй продукци худалдаhан байна. Түсэбэй ёhoop, 51.500 кубометр түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые гаргаха ёhотой аад, үнэн дээрээ 54813 кубометртэ хүргэжэ шадаа.

В. Г. Курасовой хүтэлбэрилдэг бригада үнгэрhэн hарын даабари холо үлүүлжэ, заводой бригадануудай дунда дэлгэрhэн мүрысөөндэ түрүүлжэ гараа. Тэдэнэр ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабари 15 процентээр, продукци үйлэдбэрилэн гаргаха түсэб 3 процентээр үлүүлээ. Түмэр-бетон бахана үйлэдбэрилдэг Н. Н. Рябцовой бригада түсэбтэ даабаринуудаа амжалтатай дүүргэжэ, удаадахи hүури эзэлээ.

Мүнөө заводой коллектив байгша оной түсэбтэ даабаринуудые сүм дүүргэхын тула арга боломжонуудаа элсүүлэн оролдосотойгоор ажаллажа байна.

Н. БАТОМУНКУЕВ.

Баргажанай районой Уланай колхоз 650 толгой адуутай юм. Адуушадай бригадир Карл Дымбрылович Батуев ажалай ветеран. Залуу адуушад Валерий Бубеев, Валерий Бадмаев, Гомбо Зандараев гэгшэд Сэмо гэжэ газарта адуугаа харууhална. Тэдэнэр байгша ондо 100 гүүнhээ 75 унага абажа, бүтэн бүриноор түлжүүлhэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ажахын залуу адуушад Валерий Бадмаев, Валерий Бубеев. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

УРАГШАТАЙ БАЙГЫШ, «ФОРТУНА»

...аяхан Прибайкалиин райондо Е. В. ...рытовай оруулhан мэдүүлгэ райсоведэй ...езидиумэй заседанида харагдажа, та-...шанай түрүүшын «Фортуна» ажахы ...идхэлдэ абтаба.

...буридхэлдэ абтаhан энэ ажахын бодо-... эзэн Е. В. Корытовта «Прибайкалец» ...хозhoo 12 гектар хахалагдадаг газар ...иин ёhoop даалгагдажа үгтэхэ боло-... Тус ажахы газарайнгаа үнэ сэнгэй то-...рхойлогдоходо, районой бюджедтэ түл-...риень оруулжа, рэйсоведэй газар ашаг-... талаар хэлсээ баталха болоно. Тарьяашанай ажахын эзэн Е. В. Корытов тусгаар тогтоогдоhон гуримай ёhoop бухгалтериин тоо бүридхэл, тоосоо хэхэ, олзо, мүн гаргашаяа зүбөөр тодорхойлжо, финансын болон статистикын органуудта мэдээсэжэ байха зэргэтэй юм. Гадна тарьяашанай тус ажахы өөрын тамгатай, гүрэнэй банкда счедтой байха болоно. Юрэдөө, тарьяашанай ажахын түрүүшын зургэ гарrahaн «Фортунада» прибайкалиинхид урагшатай ябахыень юрөөнэ.

С. НАМЖИЛОВ.

ЗОРИЛГОНЬ ЕХЭ

Малай үбэлжэлгые эмхитэй hайнаар үнгэргэхын хажуугаар ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ тэмсэл Захааминай районой Сагаан-Моринской совхоздо үргэдэнхэй. Гол түлэб мяхалиг үүлтэрэй үхэрнүүдые олоор үсхэбэрилдэг тус ажахыда дүршэл шадабаритай малшад захаhаа. Тусхайлбал, туралнуудыень хүхүүлжэ түлжүүлдэг гүүртэнүүдэй нэгые Цырен-Доржо Хорлоевич Доржиев даажа абанхай. Энэ нүхэрнай Бадма Ринчиновна hамгантайгаа мүн Зинаида Цыбиковатай сугтаа hүрэг малаа харууhална. Тус гүүртын үхэршэд зуун үнеэн бүриhөө 80 тугал абаад, бүрин бүтэнөөр түлжүүлнэ.

Гадна тус ажахын эмэ хашарагуудай гүүртэдэ ажалладаг Буян-Дэлгэр Жагбаев Дулма Дамдиновна hамгантайгаа hүрэгөө hайнаар ондо оруулжа байна. Эдэнэр малайнгаа туд бүриин шэгнүүрые хоногой 938 граммаар нэмээнэ. Тэрэшэлэн Василий Хандажапович Самбуевай даадаг гүүртэдэ ажалынь урагшатай, Тус коллективэй гэшүүд Александра Гургымаевна Самбуева, Чингис Цыренов гэгшэд абтаhан туралнуудаа гарза хоролтогүй түлжүүлжэ, шэгнүүрыень горитойхоноор нэмээнэ.

— Мүнөө сагта малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ гэхэ гү, али үнеэн бүриhөө тугал абажа hайнаар түлжүүлхын хажуугаар үхэрнүүдэйнгээ, тугал, буруунуудайнгаа шэгнүүрыень ехээр нэмээжэ, бүхы hүрэгөө бүрин бүтэнөөр ондо оруулха зорилго урдамнай табигданхай. Тиимэhээ хараалhанаа бэелүүлхэл хүсэлэнтэйгөөр ажалланабди,— гэжэ үхэршэн Ц.-Д. Доржиев хэлээ hэн.

Н. ДАМБАЕВ.

Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта

...ЭМЖЭЭНҮҮД ХЭЗЭЭ АБТАХАНЬ БЭ?

...агай совхоздо ниитын ... малай үбэлжэлгэ ур-...лнүүдэйхитэй зэргэсүү-...эрэбал, эмхи гуримгүй-...үнгэргэгдэжэ байна гэ-... алдуу болохогүй. Мү-...жэлдэ энэ ажахы хэзээ ...ейхиhээ багаар үбhэ тэ-...бэлэдхээ юм. Байсын ...Шугын Үбэр гэхэ мэтын ...ангуудайнь талмайнууд ...абтажа, тэндэhээ үбhэн ...хуряагдаа. Мүн тиихэ-...амта, шанарыньшье муу

... совхоз hаалиин гурбан ...тэй юм. Тэдэнэйнь дундаhаа Анаа-Үртөө, Онинэборск гэжэ тосхонуудай дэргэдэхи фермэнүүдэй тэжээл буйлуулдаг цехүүд бага зэргэ хүдэлгэгдөө болоно. Зүгөөр буйлуулан гаргаhан тэжээлынь шанарайнгаа талаар hайн гэхын баhал аргагүй.

Эдэ фермэнүүдэй дэргэдэ бригадир, зооветеринарна мэргэжэлтэд олоор хүдэлдэг юм. Гэбэшье тэдэнэр коллективэй гэшүүдэй хүдэлмэриие гуримшуулха, ажалай журам бэхижүүлхэ талаар эрид шанга хэмжээнүүдые абанагүй. Арендэ, хамтын подрядай, ажахын хүсэд тоссооной үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэхэдэ, hаалишад, үхэршэд, туралшад болон тэжээлэй цехүүдэй хүдэлмэрилэгшэдтөө найдаад лэ, тэдэндээ эрилтэ багатайгаар хандадаг болонхой. Жаяг журамай hуладаhан лэ газарта үйлэдбэриин бүтээсэ бага болоhон, шанараа алдаhан байдаг гээшэ ааб даа. Эдэ фермэнүүдэй бригадирнууд С. Ф. Алсаев, Б. Г. Шарапов гэгшэд дүршэл багатай хүнүүд гэхын аргагүй. Урдандаа хүтэлбэрилхы тушаалда ябаhан зон юм.

Оролдобол, эдэбхи үүсхэл гаргабал, хүдэлмэреэ урагшатайгаар ябуулха шадалтай гэхэдэ нэгэшье алдуу гараха-гүй.

Анаагай совхозой Буламай hү hаалиин фермэ задагай байhан зандаа. Үнеэдэйшье, туралнуудайшье байранууд заhабарилагдаа, дулаалагдаагүй байhаар.

Совхозой директор Н. И. Куприянов ноябриин долоон болотор Буламда тэжээлэй цех барихабди гэжэ тэндэхи hаалишадта найдуулhан байгаа. Тэед нэёной хэлэhэн үгэ, хэжэ ябаhан хэрэг хоёрынь алгасаба ха юм. Иимэшүү ябадалнууд ажахын ахамад мэргэжэлтэдэй талаhаа саг үргэлжэ гарадаг болонхой. Тэрээнhээнь уламжалан, hаалишад, малшад тэдэнэй гээ хэлэhэн үгэдэ этигхэхээ болижо байнхай.

«Дарга ноён бүтэхэгүй юумэ хэлэгшэ даа. Ехээршье тэрээндэ этигэhэнэй хэрэггүй. Үбэлэй үта нюргые хайшан гэжэ дабахаяа, малаа гарзалуулангүй ондо оруулхаяа өөhэдөөл бодомжолхо болонобди»,— гэжэ малшад hанажа ябаhанаа хэлэнэ hэн.

Мүнөө Буламай фермэ дээрэ сүүдхын туршада үнеэн бүриhөө оройдоол 2 килограмм хүрэхэгүй hүн hаагдана. Үбэлэй хүйтэнэй улам шангадаха бүри hү hаалгань үшөөл доошолхонь гээшэл даа. Тиихэдэнь яаха болоноб.

Энэ фермын дэргэдэхи сошордолтой байдал тухай манай газетын хуудаhануудта октябрь hарада толилогдоhон материалтай Анаагай совхозой хүтэлбэрилэгшэд танилсаагүй ха. Танилсаашье hаа, хэмжээ абаха гэжэ хүсэлөөгүй. Хүсэлhэнэйшье хэрэг үгыя ха. Юуб гэхэдэ, ойрын үедэ тэндэхи байра байдал, ажал хүдэлмэри гэнтэ hайжархаяа байнагүй.

Хэдэн олон хүнгэн автомашинатай агропромышленна нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэдшье энэ фермэдэ үнинэй хүрэжэ ерээгүй. Эшээндэ ороhон баабгайнуудтал адли бүхэ нойртоо абтанхай гээшэ гү?

Г. ОЧИРОВ.

ЭРЬЕХЭ НАРАН ЭНЭЛ ДАА

Үмсэдөө 50-hаа 150 хүрэтэр хони, арбаад үхэр, гахай үсхэбэрилдэг болоhон Зэдын районой «Мир» колхозой хонишод hүүлэй жэлнүүдтэ горитойхон амжалта туйлана. Энээн тухай журналист Б. Цыбиков иимэ нэрэтэй статья соогоо дэлгэрэнгыгээр бэшэнэ. Энэ hонирхолтой материал 2-дохи нюурта уншагты.

Хубиин ажахынуудай хубита ехэ

ЭРЬЕХЭ НАРАН ЭНЭЛ ДАА

Хүдөө нютагуудта айл бүлэ үмсынгөө ажахын хэмжээгээр, харин һуурин, тосхонуудай хүгжэлтын хүсэ шадал таряашадайнгаа һуудал байдалай зэргээр сэгнэгдэдэг болонхой гээшэ. Өөрынгөө хара хүлһэ эдхажа бодхооһон гэр байратай таряашан газаагаа ганса огород таряад хизаарлаха бэшэ, мүн нэгэ-хоёр үнеэ, хони, гахай, шубуу үсхэбэрилжэ, һү, мяха элбэгээр эбадаг байгаал һаа, тулгатайхан айлайхи гэжэ тоологдодог һэмнай. Теэд мүнөө үедэ айлнуудай үмсын ажахые һэргээн хүгжөөхэ хүдэлөөнэй үргэдөөд байһан сагта манай Зэдын районой хүдөө нютагуудта хаба шадал соохоноо хубиингаа ажахые эрхилэгшэд олошоржо захалаа. Энэнь һайшаалтай.

Һаяхан бидэ «Мир» колхозой харьяата хоёр — Доодо, Дээдэ-Бургалтайда, мүнөө амяарлагдажа, Зэлтэрын совхоз болоһон Зэлтэрэдэ, хүршэ Оёорой совхозой Оёор һууринда хүрэжэ ошоходоо тэндэхи айлнуудай үмсын ажахынуудай хэр хүгжэжэ байһаарнь һонирхообди. Тобшолбол, үнгэрһэн жэлнүүдтэ эдэ һуурин, тосхонуудта ажаһуугшадай үмсын ажахы ехээр хохидоогүй, үнгэрмэ ехээр хүгжөөгүйшье һаа, һанаһанда хүрэмөөр байбал даа.

— Манай хоёр һууринда 431 үрхэтэ айл ажаһууна. Бүхыдэнь ебажа харабал, диилэнхидээ үхэр мал, хони, гахай үсхэбэрилдэг. Тиихэдэ эндэ нютагжахаар бүри һаяхан нүүжэ ерэһэн айлнууд мүнөө малтай болонхой. Жэшээлбэл, 1989 оной зун нээгдэһэн Дээдэ-Бургалтайн хүсэд бэшэ дунда һургуулиин багшанар бултадаа мал үсхэбэрилнэ. Тус һургуулиин директор О. П. Раднаев мүнөө тугалтай үнеэтэй, поршоонхотой юм.

Бүри һаяхан болотор орхигдожо, хосорон алдаһан Дээдэ-Бургалтай һуурин мүнөө танигдахаар бэшээр хубилаа. Эндэ шэнэ гэрнүүд олоор баригдажа, үргэн ехэ үйлсэнүүд нэмэжэ бии болонхой. Һуурин соогууршье ариг сэбэр, гэр бүхэнэй сонхо дорохи палисаднигууд зохидхоноор харагдана. Тусхайлбал, эндэ зургаан гэр газаагуурхи хашаа, хорёотойгоо түгэс баригдажа ашаглагдаа. Тиихэдэ 18 гэр шэнээр баригдажа байна. Тэрэнэй арбаниинь колхознигуудта зөөри болгогдон үгтөө. Гэр абаһан колхознигууд байшан байрынгаа үнэ сэнгэй 40 процентыень һубарюулан, хэдэн жэлдэ түлэхэ юм. Үлдэгшэ гаргашыень колхоз даажа абанхай. Бүхыдөө мүнөө район соомнай 400 гаран гэр шэнээр баригдажа, ашаглагдаха дүтэлөөд байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ бага һууринуудые һэргээн хүгжөөхэ талаар район дотор ябуулагдадаг ажалай аша үрэ мүнөө элиржэ захалаа. Жэшээлбэл, хүнүүд түрэл тоонтодоо бусажа, үмсынгөө ажахы һэргээнэ, шэнэ гэр байра түхеэрнэ. Жэшээлбэл, Дээдэ-Бургалтайда һүүлэй хоёр жэл соо хүн зонойнь тоо нилээд олошороо.

Һууринай үйлсэнүүдэй нэгэндэ хоёр залуу эхэнэрнүүдтэй уулзабабди. Нэгэниинь тушаан абаха комплексно пунктын хүдэлмэришэн О. Н. Гармаева, һаяхан шэнэ гэр толлоһон гурбан айлай нэгэнэйнь гэрэй эзэн эхэнэр байшоо. Үбгэниинь Б. Г. Баинов механизатораар ажалладаг юм. Эдэнэр дүрбэн үхибүүдые хүмүүжүүлнэ.

— Үдэр бүхэндэ юумэнэй хомор боложо байһан сагта үмсэдөө мал барингүй хүдөө нютагта ажаһуухын аргагүйл. Манайхинда табан үхэр, тэрэ тоодо хоёр үнеэн, табан гахай, дүрбэн хонин бии. Эдэ бүхы мал харууһалха түлжүүлхэнь хүшэршье ааб даа. Юрэдөө, ажалдаа дадашоод, хүшэр хүндыень мэдэхэеэ болишонхой ябанабди. Колхознай мэндээ туһаламжа үзүүлдэг. Зеленко тариха үрэһэнэй обёос үгэдэг, райпотребсоюзһаа центнерэй 18 түхэригөөр холимог тэжээл худалдажа абанабди. Үбһөөршье дуталдахаар бэшэ юм. Манайда айл бүхэн сабшалангай хахад гектар газарай участогтай. Хэрбээ энэ участогто ногоонойнь ургасын бага байгаа һаа, колхознай дэшо болдогтой, буртаг сабшалангай участогуудые хубаарилжа үгэдэг. Залхуурангүй гар хажуураар түүбэрилэн сабшажа абаа һаа, үбһэ бэлэдхэхээр. Эндэмнай бэлшээри элбэг. Зундаа малай бэлшэжэ эдихэ ногоотой газар бии даа, — гэжэ Ольга Нимаевна дэлгэрэнгыгээр хэлээ һэн.

Үмсэдөө мал, гахай, хони үсхэбэрилэгшэд өөһэдыгөө мяха, һөөр гүйсэд хангахын хажуугаар үлүү гараһыень худалдадаг гуримтай. Жэшээлбэл, нёдондо бэлэдхэлэй пунктда эрэ хашараг худалдажа, 800 түхэриг эбаа юм.

— Сомоной Соведэй арадай депутат гээшэб. Тиимэһээ хүн бүхэндэ үмсэдөө мал олоор баригты гэдэгби. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые иимэ аргаар элбэгжүүлээгүй һаа, зорилгоёо яагаад бэелүүлхэбибди даа, — гээд, Ольга Нимаевна Гармаева нэмэжэ хэлээ бэлэй.

Эдеэ хоолой продукцинуудые элбэгээр үйлэдбэрилхэ хүдэлөөндэ ветерануудшье олоороо оролсонхой. Жэшээлбэл, Оёор һууринда ажаһуудаг пенсионер Дугар-Сурун Тогмитовна Бадмаева 1989 ондо бэлэдхэлэй пунктда бүхыдөө 3471 түхэригэй мяха тушааһан байна. Энэмнай ветеранай үмсын ажахыда үйлэдбэрилэгдөө гээшэ. Байгша ондо Дугар-Сурун, Базар Бадмаевтан зургаан гахай бэлэдхэлэй пунктда тушаахань.

Эдэ бүхы жэшээ, баримтанууд уужам Зэдэ нютагаймнай һуурин, тосхон бүхэндэ олдохоор даа. Үмсэдөө мал, гахай, хони үсхэбэрилдэг айл бүхэн үлүү гараһан продукцияа заабол тушаадаг гуримтай ха юм.

Мүнөө үшөө нэгэ бүрин ондоохон онол арга шэнжэлэн харая. Тусхайлбал, «Мир» колхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд колхознигуудайнгаа үмсын ажахые һэргээн хүгжөөхэ ажал ябуулхадаа, бусадһаа ташха ондоо арга хэрэглээ. Эдэнэрнай урдынгаа гуримые үндэһөөрнь хубилгаһаниинь һайшаалтай.

1988 ондо колхозой үйлэдбэриин гол һалбари болохо хони үсэбэрилгэдэ ажаллагшад арендэ харилсаанай гуримаар ажалаа эмхидхээ. Тиихэдээ арендаторнуудай баталһан хэлсээн соо гансашье ниитын һүрэг хонидһоо бэшэ, мүн үмсын хони, малһаа абтаһан продукци адли сэнтэйгээр гүрэндэ тушаагдажа, түлбэри үгтэхэ гурим хараалагдаа юм. Тобшолбол, үмсэдөө адууһа мал, хони, гахай үсхэбэрилхэ хэмжээн усадхагдажа, аргатай һаа, хонишод хубиингаа ажахыда хэдышье хони, үхэр, гахай тэжээхэ эрхэтэй болоһон байна.

Нёдондо тус ажахыда адуушад, МТМ болон барилгашадһаа бэшэ бүхы подразделениинь арендэ харилсаагаар ажаллаха гуримда оруулагдаа һэн. Арендэ харилсаанай гурим колхоздо ямар ашаг олзотой гээшэб? Нэгэдэхеэр, дурсагдагша ажахыда хони, хурьгадай гарза хоролто эрид хороогдоо. Хараад үзыт даа. Хэрбээ арбан нэгэдэхи табан жэлдэ жэл бүри дунда зэргээр 4500 хонин, заримдаа һарада 1000 хонин гарзалдаг байгаа. Тиихэдэ эдэ жэлнүүдтэ хонин бүриһөө 2,8—3,0 килограмм нооһон абтадаг һаа, мүнөө 3,6 килограмм нооһон хайшалагдаа.

Хоёрдохёор, 1986 ондо хонинай мяханай центнер бүхэнэй өөрынь үнэ сэн 178 түхэриг 49 мүнгэн байһан һаа, нёдондо 171 түхэриг 05 мүнгэндэ хүргэгдөө. Мүн нооһоной өөрынь үнэ сэн центнерэй 890 түхэриг 26 мүнгэнһөө 747 түхэриг 96 мүнгэн хүрэтэрөө хороогдоо. Гадна энэ хугасаа соо үйлэдбэрилэгдэһэн хонинай мяханай центнер бүхэндэ хубаарилбал, тэжээлэй гаргаша хоёр дахин доошолуулагдаа.

Энэ хугасаа соо колхозой бусад подразделенинүүдтэ ажалай бүтээсэ эрид дээшэлжэ байба. Жэшээлбэл, ажахын ашаг олзын хэмжээн 52 процентдэ хүргэгдөө. Мүнөө эндэ ажалайнь бүтээсын хэмжээн колхознигуудай салин түлбэриин хэмжээе ахижа захалаа. Тиимэһээ колхоздо эрхим һайн арендаторнуудые урмашуулха тусгаар конкурс соносхогдонхой юм.

Мүнөө үедэ арендэ харилсаагаар ажалладаг хонишодой бригаданuудта һүрэг соонь дунда зэргээр хонишодой өөһэдынь 50—150 хонин харууһалагдана. Хонишоднай отарадаа гансашье үмсынгөө хони баринагүй. Жэшээлбэл, хонишод Елизавета, Георгий Ульзутуевтанай даадаг бригадада үмсынь гуша гаран үхэр мал, арбаад гахай тэжээгдэнэ. Һүүлэй үедэ хонишод огород таридаг болоо.

Хонишодтой уулзахадамнай, үмсын мал олоор бариһандаа аягүйрхэжэ, хөөрэлдөөндэ оролсохоёо зүрхэсэжэ ядан нилээд байгаа. Удаань ушар шалтагааень ойлгоходоо, һанаһанаа сэхэ руунь хөөрөө һэн.

— Эрьехэ наран гэдэгнай мүнөөл хүрэжэ ерээ бэшэ гү? Бидэ энэ жэлдэ зургаан үнеэ һаажа байнабди. Зүгөөр һүеэ хаанашье хэхын аргагүйл. Манда электросепаратор хэрэгтэй байгаа. Хаанаһаа олохобши. Һааһан һүеэ худалдаха, тушааха байгаабди. Теэд һайн транспорт байхагүй. Зундаа һүнэй элбэгжээд байха үедэ олтирог дээрэ зуһанабди. Тэндэһээ һуурин, тосхон хүрэхын аргагүйл. Үмсэдөөшье автомашина байхагүй. Арбан жэл соо автомашинатай болохын түлөө ябуулга хэнэб, туһагүй. Ерэхэ жэлдэ үхибүүдэй саадта, больницада һүеэ тушаахаар заабол хэлсээ баталхаб, — гэжэ Елизавета Цыреновна хэлэжэ байгаа һэн.

Эдэ бүхы тоо, баримтанууд юу харуулнаб гэхэдэ, сүлөөтэ ажалтай таряашандамнай үнэхөөрөө өөрын эди шэди бии гээшэ. Үмсынгөө ажахые найдамтай бүхөөр эрхилэгшэд гансашье өөһэдыгөө эдеэ хоолоор хангана бэшэ, мүн ниитын үйлэдбэридэшье горитой туһа хүргэнэ ха юм. Юрэдөө, ойрын сагта «Мир» колхоздо найдамтайхан байдалтай өөрын фермернүүд удахагүй бии болохол даа.

Айлнуудай үмсын ажахынуудай түргэн болзорто һэргэн хүгжэхэдэнь «Мир» колхоз ехэ туһаламжа үзүүлээ, үзүүлнэшье. Тус ажахы хүн зондо адууһа мал, тэжээл горитойгоор худалдана. Жэшээлбэл, 1988 ондо үмсынхидтэ 220 үхэр, 1983 хони, 210 гахай, 26 мори худалдаһан һаа, нёдондо 162 үхэр, 2244 хони, 183 гахай, 24 морин худалдагдаа. Харин колхозой правлениич түрүүлэгшэ О. Прокосовой мэдүүлһэнэй ёһоор, байгша ондо үмсынхидтэ үхэр, хонин, гахай, морид бүри олоор худалдагдажа байна. Гадна ажахын складһаа талха таряанай зүйл жэл бүри горитойхоноор худалдагдана. Жэшээлбэл, 1988 ондо 322 центнер тээрмэдэгдэһэн таряа худалдаһан һаа, нёдондо 434 центнертэ хүргөө юм.

Үмсын ажахы үргэдхэн хүгжөөхэ хэрэгтэ арадай депутадуудай нютагай Соведууд гол анхаралаа хандуулжа, саг үргэлжын шалгалта хэдэг гуримтай. Олонхи ушарта харьяата нютагуудайнгаа хүн зондо мал барихыень дурадхадаг, арга боломжыень харадаг юм. Мүнөө «Мир» колхоздо 431 үрхэтэ айлнуудай хори гаранданъ лэ малгүй байна. Ойрын сагта эдэ айлнуудшье үмсын ажахытай болохо байха.

Хуушанай хасагуудай Зэлтэрын үртөө тухай хөөрэнгүй гарахын аргагүй. Эндэмнай зүгын тоһо бэлэдхэдэг өөрсэ шадабаритайшуул олон. Мүн айл бүлэ бүхэн хартаабха һуулгажа, баян ургаса хуряана. Жэшээлбэл, Стрельцовтоной бүлые абая. Хорёод жэлдэ зүгы үсхэбэрилдэг. Мүнөө энэ айлайхида зүгын хорин бүлэ бии. Стрельцовтон жэл бүхэндэ зүгын хангалтама үнэртэй тоһо ехээр суглуулхаһаа гадна үхибүүдээ, хүршэнэрөө, танил, түрэлнүүдээ иимэ зүйлэй продуктаар хангана. Мүн газаагаа огород таридаг. Хартаабха, овощ, үрэ жэмэс суглуулна. Жэл бүхэндэ 60—70 мэшээг хартаабха малтана. Хэрэглэмжэһээ үлүү гараһыень худалдана, талха таряанай зүйлөөр ажахытайгаа андалдана. Мүн мал олоор баридаг айлайхи ааб даа.

Иван, Мария Усовтоной үмсын ажахы баһал бага бэшэ. Мяха, һү, зүгын тоһо, огородой эдеэ, үрэ жэмэс ехээр бэлэдхэжэ, өөһэдыгөө, үри хүүгэдээ хүсэд хангахын хажуугаар бэлэдхэлэй пунктда горитой тушаана. Юрэдөө, эдэнэрэй худалдаһан продукциин үнэ сэн кооперативайхидал ехэ бэшэ юм. Зүгөөр шанарынь ямар гээшэб, одоол эрхимэй эрхим байхал.

Б. ЦЫБИКОВ,
журналист.

Улаан-Үдын шэлэй заводой шэл үйлэдбэрилгын цехтэ дүрбэн халаанда найман дүй дүршэлтэй үнинэй шэл хайлуулагшад хүдэлнэ. Тэдэнэй дунда Жамсо Ринчинович Сарьянов, Юрий Тимофеевич Марушев гэгшэд түсэбөө холо үлүүлэн дүүргэдэг закшалтай. Тус цехэй коллектив сүүдхэдээ 45.000 дүрбэлжэн метр шэл үйлэдбэрилжэ гаргана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: заводой ажалай ветеран 6-дахи разрядай шэл хайлуулагша Ж. Р. Сарьянов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҺУРГААЛ, ЗААБАРИНЬ ХОДОДОО ТУҺАТАЙ

Саян уулын хормой доро оршодог хотогор хоймор нютагта ехэ багагүй Александр Лопсонович Майдархановай гэр бүлые мэдэдэгшье, хүндэлдэгшье гээшэ. Тэрэ нүхэрнай гэрэй эзэн Ханда һамгантаяа 10 үхибүүдые хүмүүжүүлжэ, хүлыень дүрөөдэ, гарыень ганзагада хүргэжэ шадаһан юм. Валентина, Люба, Вера, Лида, Татьяна басагадынь медицинскэ училищи дүүргэжэ, фельдшернүүдээр, медсестрануудаар түрэл республикынгаа олохон районуудаар, мүн аймаг соогоошье хүдэлнэ. Эхэ, эсэгынгээ нэрэ хүндые дээрэ ебажа ябанад Жимнид, Петр гэгшэд Толтойнгоо дунда һургуули дүүргэһээр, түрэл «Восточные Саяны» колхозойнгоо Хуурайһубагай һү һаалиин фермэдэ мал адуулагшадаар ажалладаг. Аха дүү хоёр жэлһээ жэл бүхэндэ үндэр дүнгүүдые туйлажа, ажахынгаа үмэнэһөө Хүндэлэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр нэгэтэ бэшэ шагнагдаһан габьяатай. Батор барилгашанаар, Лопсон жолоошоноор, Юрий Улаан-Үдэ хотодо хүдэлнэ.

Александр Лопсонович бага наһанһаа колхоздоо ажаллажа, хара ажалай амтые һайн мэдэхэ болоһон хүн ааб даа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ ажалша хүбүүн мал адуулагшаар таряан ажалай бригадада ба бэшэшье хүдэлмэридэ хэнһээшье дутуугүйгөөр ябалсажа, хамта хүдэлдэг нүхэдтөө яһала магтуулдаг байһан гээшэ. Ажалай ветеран долоотой байхадаа, хажуур барижа, үбһэ сабшажа һураа, найман наһандаа звеногой гэшүүн боложо, хойморой намаг дээрэ гаралсажа, колхозойнгоо малда бүдүүн тэжээл бэлэдхэлсэжэ эхилһэн нэмтэртэй. Залуу хүбүүн ямаршье ажалда ябалсахадаа, үнэн зүрхэнһөө оролдогшо һэн. Саша ехэ болоходоо таряан ажалай бригадын, һүүлдэнь һү һаалиин фермын тоо бүридхэгшөөр, таряанай складые даагшаар, һүүлэй арбан найман жэлэй хугасаа соо Хуурайһубагай отделениин фуражираар хүдэлһэн байха юм. Энэ аха нүхэрнай мүнөө ямар сабшалан дээрэһээ ургасыень эртүүр хуряажа эхилхэб, ямар талмайгаа түрүүн сабшахаб гэхэ мэтын һургаал заабари мүнөө үбһэшэдэй звеногойхидто үгэжэл байдаг зайшалтай. Александр Лопсонович һүри сомоогой шэгнүүрыень хараһаа тэды центнер болохо гэжэ хэлэдэг, теэд тэдэнь үнэн дээрээ оройдоол 5—9 килограммаар һэлгүү гарадаг байна. Үбһэ хуряалгын халуун хаһа соо нүхэр Майдарханов звенонуудаар ябажа, ажахынгаа адуу малда ямар аргаар үбһэ хуряахаб, тэрэнэй шанарыень хайшан гээ һаа муудуулхагүйб гэжэ ходо хэлэжэ үгэдэг гээшэ.

«Восточные Саяны» колхоз һүүлэй үедэ үбһэ багаар хуряадаг болонхой. Энээндэнь тэрэ ехэл һанаата болодог.

— Мүнөө үбһэн юундэ багаар абтанаб гэхэдэ, иимэ шалтагаануудһаа дулдыдана. Нэгэдэхинь сабшалангай талмай үтэгжүүлэгдэнэгүй, борной шэрэгдэнэгүй. Энэ хэрэгтэ анхарал оройдоошье хандуулагданагүй. Хоёрдохёор, Хойморой хорёод мянган гектар талмай намагые хатааха гэжэ хайша хэрэгээр тэнэлээд, урдандаа үбһэ сабшажа байһан газараа дэгнүүлээр хушажархиһаниинь харамтай. Гурбадахяар, тэндэ анхандаа хүдэлжэ байһан хүнүүд наһанайнгаа амаралтада гарашоо. Дүрбэдэхеэр, залуушуул газар дээрээ ёһотой эзэдынь болоогүй байһаар, — гэжэ ажалай ветеран һанаата болон һуугаа һэн.

Иигэжэ хамтын хэрэгэй түлөө һанаагаа зобожо ябадаг А. П. Майдарханов үнгэрһэн жэлдэ 60 наһаяа гүйсэжэ, наһанайнгаа амаралтада гарабашье, гэртээ һуужа байгаагүй, колхозойнгоо экономикые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ оролдоно бшуу. Саашадаа бүри оролдохоншье дамжаггүй.

Б. БИРБАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Түнхэнэй район.

Түүхэтэ үнэн зүбые һэргээхэ

ХҮН БҮХЭНЭЙ СЭДЬХЭЛҺЭЭ ДУЛДЫДАХА

Һүүлэй үедэ республиканс... газетэнүүдтэ Бурядтай авт... номито хоёр округуудые нэ... дүүлхэ тухай ехэ хөөрэлдөө... божо байһые ойлгооб. Э... асуудалаар ниитын һанамж... нэгэ адли бэшэ. Элдэб о... һанамжанууд хэлэгдэнэ. Энэ... шье зүб.

«Үнэн сэхээр, зүбөөр шии... хэгдээгүй юумэн гүйсэд д... рэн шиидхэгдээ гэжэ байд... гүй» гээд мэдээжэ полит... Авраам Линкольн хэлэһэн б... даг. «Манайда национал... асуудал бусалтагүйгөөр шии... хэгдээ» гэһэнэй һүүлээр хэл... арбаад жэлэй үнгэрһэнэй у... мүнөө боложо байһан үй... хэрэгүүд энээниие гэршэл... бэшэ гү? «Аха, дүүнэр» бол... һон арадуудай зариман хэд... олон жэл соо өөрын ёһо за... шал, соёл, хэлэ мартажа я... ха юм. Энэ манай буряадуу... сэхэ хабаатай. Зариман «би... буряадби» гэжэ хэлэхэ ар... гүй болоо. Юуб гэхэдэ, хэлэ... огто мэдэнэгүй, ойлгоно... гүй. Минии һанахада, энэ а... салдаата асуудалые зүбө... шиидхэхын тула буряад зон... аха заха үетэнэй һанал бод... хараада абаха, элдэб һанам... зэргэсүүлэн шэнжэлхэ хэрэгтэ... хэш.

Үг гарбалаа таһалжа, ям... зон байһанаа мэдэхээ бол... һон, түрэл нютаг, газар да... даяа тоохоёо болиһон зон... ажаһуудаг газартал байгаал... элдэб хохидол, национал... үндэһэ һуури дээрэ элдэб а... салдаан, хэрэлдээн, алаcалд... болоно. Социальна, соёлой т... лаар тогтууригүй байдал, эк... номическа байдалда аргаг... муугаар нүлөөлнэ. Энээни... совет бүхы хүнүүд бэе дээр... мэдэржэ, үзэжэ байна.

Мүнөө ушараад байһан х... шэр хүндэ байдалһаа гара... арга гэхэдэл, минии һанах... хүн бүхэнэй өөрынгөө орони... түрэл нютагые, арад зон... һайн һайхан байдалтай бол... хо мэдэрэлдэ абтажа, үнэн с... хээр оролдоо һаань, аргаг... ехэ алхам хэгдэхэ байна.

А. БАДМАЕВ,
Ленинградай гүрэнэй университедэй аспирант.

ЮУНШЬЕ ХУБИЛААГҮЙ

Дайнай ветерануудые, инвалидуудые наһа бараһан сэрэгшэдэй бүлэнүүдые, наһатай ганса бэе зониие Прибайкалиин районой худалдаа наймаанай эмхинүүд хэр зэргэ ханганаб гэһэн асуудалые республикын ветерануудай соведэй президиум хаража үзэһэн байна. Энэ хөөрэлдөөнэй урда тээ тус райондо шалгалта болоһон юм.

Республикын худалдаа наймаанай министрэй орлогшо В. А. Троцкий хөөрэлдөөндэ хабаадахадаа, Прибайкалиин районой худалдаа наймаанай эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд ветерануудые хангаха хүдэлмэридөө хайхарамжагүйгөөр хандана гэһэн сэгнэлтэ үгэбэ.

Районой олонхи магазинуудта ветерануудай тусхай булан үгы гэжэ шалгалта элирүүлһэн байха юм. Прибайкалиин райподо Итанцын ОРС-до, Первомайскын сельподо ветерануудай булан бии тоотой. Зүгөөр энэнь ёһото үүргэеэ дүүргэдэггүй. Зарим магазинуудай хүдэлмэрилэгшэд, ветерануудай булангууд нэн түрүүн ямар эд бараагаар, эдеэ хоолой продуктаар хангагдаха ёһотойб гэжэ мэдэхэгүй байха юм. Тиихэдэ районой худалдаа наймаанай хүтэлбэрилэгшэд ветерануудые хангаха талаар хүдэлмэридөө тон хараюусалгагүйгөөр хандана гэжэ элирүүлэгдэбэ. Жэшээлбэл, Селенгинскын ОРС-ын директор байһан П. Б. Сахинов «БурятлесУРС»-һаа ветерануудта худалдагдаха эд бараануудые нэрлэһэн тоо бүридхэл тухай захирэлта абаад, тэрэнээ саашань тараaха ямаршье оролдолго гаргаагүй.

Районой худалдаа наймаанай эмхинүүд ветерануудай, инвалидуудай захилнуудые саг соонь бэелүүлнэгүй. Прибайкалиин райподо Селенгинскын ОРС-до, Первомайскын сельподо мүнөө сагта хомор болоһон холодильник, телевизор, оёдолой машина абаха талаар ээлжээн огто сахигданагүй. Ветеранууд, худалдаа наймаанай хүтэлбэрилэгшэдтэ «мүргэхэ» баатай болоно. Эдеэ хоолойшье продуктаар эндэхи ветеранууд, инвалидууд баһал муугаар хангагдана гэжэ элирбэ.

Эгээл хүндэтэй, эгээл түрүүн хангагдаха ёһотой зониие районой худалдаа наймаанай хүтэлбэрилэгшэд юундэ иигэжэ доромжолхо болоо юм? Райсоведэй хүтэлбэрилэгшэд, депутадууд юундэ энээниие обёорногүй гээшэб? Һүүлэй хоёр жэл соо райсоведэй гүйсэдком ветерануудые худалдаа наймаанай зүйлнүүдээр хангаха талаар нэгэшье асуудал зүбшэн хэлсээгүй байха юм.

Хоёр жэлэй урда тээ райсоведэй гүйсэдком ветерануудые хангаха талаар комплексно программа баталан абаһан байгаа. Энээнэй һүүлээр жэл болоод байхада, райсоведэй гүйсэдком «...ветерануудые хангаха талаар комплексно программа тон муугаар бэелүүлэгдэнэ» гэжэ мэдэрхэ баатай болоо һэн.

Мэдэрхэдээ мэдэрээ. Энээнэй һүүлээр юуншье хубилаагүй, ямаршье хэлсээн абтаагүй байна. Республикын ветерануудай соведэй ветерануудай үнгэргэһэн шалгалта энээниие гэршэлбэ.

Районой ветерануудые худалдаа наймаанай зүйлнүүдээр хангаха хүдэлмэридэ ушарһан дутагдалнуудые усадхаха талаар, Республикын ветерануудай соведэй президиум тусхай тогтоол баталан абаба.

А. КУШНАРЕВ,
республикын ветерануудай соведэй пресс-бүлэгэй гэшүүн.

УРМАШУУЛАГДАБА

Манай нэгэдэлэй подразделенинүүд һалбариин министерствын предприятинуудай дунда дэлгэрһэн Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эдэбхитэй хабаадалсадаг юм. Үнгэрһэн юһэн һарын дүнгөөр Сэлэнгын мебельнэ фабрикын (директорынь Б. С. Кузнецов), Улаан-Үдын химлесхозой (директорынь Н. В. Алексеев) коллективүүд энэ мүрысөөндэ түрүү һууринуудые эзэлжэ, урмашуулга, шагналнуудта хүртэбэ.

Сэлэнгын мебельнэ фабрика мүнөө үедэ «Журавушка», «Первоцвет», «Араз» түхэлэй зөөлэн мебель бүтээн гаргана. Тус коллектив дурсагдагша хугасаа соо хэлсээтэ уялганuудай ёһоор продукци эльгээхэ түсэбөө 100, арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилэн гаргаха талаар түсэбөө 112,7 процент дүүргээ юм. Химлесхозой коллектив ажалай үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлжэ, дабирхай суглуулха түсэбөө 101 процент дүүргээ.

Үнгэрһэн ноябрь һарада нэгэдэлэймнай модо бэлэдхэлгын бригаданууд модо ойһоо зөөхэ талаар нэмэлтэ даабаринуудтайгаар хүдэлжэ гараа. Нэмэлтэ даабаринуудые саг соонь урагшатай һайнаар дүүргэжэ шадаһан коллективүүд гэхэдэ, Итанцын, Хурамхаанай леспромхозууд, Баргажанай модоной комбинат болоно. Предприятинуудые дүршэл ехэтэй, үнинэй мэргэжэлтэд С. М. Линейцев, А. Г. Фролов, А. Ф. Ушаков гэгшэд толгойлно.

Л. МАРТИРОСЯН,
үйлэдбэриин «Забайкаллес» нэгэдэлэй ажалай болон салин хүлһэнэй таһагай хүдэлмэрилэгшэ.

АШАГЛАЛГАДА ТУШААГДАНА

«Улан-Удэтрансстрой» трестын хүдэлмэришэд жэлэй һүүл багаар 60 байратай болбосон түхэлтэй гэртэ нүүжэ орохо юм. Энэ гэр ЛВРЗ-гэй посёлогто, добуун дээрэ баригдана. Мүнөө түгэсхэлэй хүдэлмэринүүд хэгдэнэ. Манай поездын А. Я. Францкевичэй ударидадаг участогай, дотоодын хүдэлмэри ябуулдаг С. М. Михалёвой бригадын гэшүүд оролдосотой наринаар хүдэлжэ, энэ гэрые ашаглалгада тушааха түхэлдэнь хүргэжэ байнхай. Мүнөө шалануудынь дэбдигдэнэ, үүдэ, сонхонуудынь тааруулан һуулгагдана.

Бүхы дээрэнь манай поездын коллективэй хүдэлмэриие абаад үзэбэл, 1990 ондо бараг һайн дүнгүүдтэйгээр, бүтээсэтэй ажаллажа байнхай. Республикын Министрнүүдэй Соведэй УКС-ын захилаар Сокол һууринда поселково Соведэй байшан, горгүйсэдкомой дэргэдэхи капитальна барилгын управлениин захилаар Советскэ районой хүүгэдэй 2-дохи больницада залгалаа, Улаан-Үдын азиаотрядай түлөөлэгшэдтэ 86 байратай, магазинтай гэр ашаглалгада тушаагдаба. Эдэ объектнүүд нилээн томонуудшье һаа, хараалагдаһан болзортоо баригдаа.

Сокол һууринда бодхоогдожо байһан һургуули хараалагдаһанһаа бага зэргэ хойно ашаглалгада тушаагдахань. Поездһоо дулдыдахагүй хэдэн шалтагаанһаа боложо, энэ барилга гээгдэлдэ ороо юм.

Гэхэһээ гадна Железнодорожно райондохи пожарна деподо, трестын столоводо залгалаануд богонихон болзор соо хэрэглэгшэдтэ дамжуулагдаһан байна.

Т. СОКОЛЬСКАЯ,
барилга-хабсаралгын 397-дохи поездын таһагай начальник.

АША ТУҺАТАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

Үмсын болон организаци... нуудай, эмхи зургаануудай... хамһабариин ажахынууды... саашадань эрид хүгжөөхэ... һэн асуудалаар Хурамхаа... һууринда районно семин... һаяхан үнгэргэгдэбэ. Энэ с... минарта айлшадаар уриг... һан Буркоопсоюзай, респу... ликын бусад районуудай... хэрэглэгшэдэй бүлгэмүүд... түлөөлэгшэд хабаадалсаа.

Хүн зониие эдеэ хоол... зүйлнүүдээр колхоз, совх... зуудай, худалдаа наймаана... бэлэдхэлэй конторонуудай... хамһабариин болон үмсы... ажахынуудай хэр хангаха ар... гатай байһыень элирүүлхэ зо... рилготойгоор тус семинар ү... гэргэгдэһэн байха юм. Семи... нарай болоһон тэрэ үдэр Ар... гата һууринай магазинуудта... үмсэдөө мал, шубуу бари... даг хүнүүдэй үйлэдбэрилһэ... эдеэ хоолой зүйлнүүд худа... даанда элбэгээр табигдаа.

Шухала асуудал зүбшэн хэл... сэхээ ерэһэн хүнүүд, айл... шад үдын хойно Аргатын бо... лон районой түб һуурина... һайн үмсын ажахытай, нүү... дэл-онь һожоруулагдамал ко... лоннын, коопзверопромхозо... хамһабариин ажахытай, овощ... ургуулдаг кооперативай, рай... погой цехүүдэй, мүн тоһоно... заводой хүдэлмэритэйнь дү... тэ танилсаһан байна.

Семинарай түгэсхэлдэ хү... зоной хэрэглэмжын эд ба... раанай выставкэ үнгэргэгд... бэ. Эндэ семинарта хаба... дагшад, айлшад өөһэд өөһ... дынгөө һанамжануудые ... лээ, зүбшэл заабаринууды... үгөө.

Ц.-Ж. ТОГОНОВ.
Хурамхаан.

СОВЕТ ОРОН ДОТОР

МОСКВА. Предприятида ямаршье туһа хүргэдэггүй кооперативуудые заводто байлгаха ябадалһаа станок бүтээлгын «Красный пролетарий» заводой захиргаан ба ажалша коллектив арсанхай. «Красный пролетарий» заводто мүнөө үедэ хүдэлдэг кооперативууд гансал тэрэнэй эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангадаг. Тобшолбол, «Новое время» кооператив заводой үйлэдбэрилдэг станогуудта пластмасса хушалтануудые оёдог. Тиихэдэ «Алгол» детальнуудые наринаар хэмжэхэ машинануудые заһабарилдаг, харин «Кентавр» заводой хүдэлмэришэдэй захилаар кухниин бараа үйлэдбэрилдэг.

ПИНСК (Брестскэ область). Горькиин нэрэмжэтэ колхоздо оро үсхэбэрилгын мэргэжэлтэд бии болонхой. Эндэхи хүбшэ хорёологдожо, зуугаад хандагай баридаг болоо. Хобоонууд, хүдэлмэришэдэйнь байрлаха гэрнүүд баригдаа. Ангай ажахытай болохын тула колхоз 50 мянга гаран түхэриг гаргашалаа юм. Гаргашануудынь түргөөр харюулагдаха бээ, юуб гэбэл, хандагайн мяхан, арһан, нооһон хэзээдэшье сэнгээ алдадаггүй. Дэлхэйн дэлгүүр дээрэ хандагайн 1 килограмм шуһан эбэр мянган доллар болодог юм.

МОСКВА. Сэрэгэй болон граждан хуушан самоледуудай мотоорнууд хүнүүдтэ алба хэнэ. Тэдэнэр промышленна предприятинуудта, коммунальна ажахын объектнүүдтэ, байрын гэрнүүдтэ электрын элшэ хүсэ үгэхэ юм. П. Барановай нэрэмжэтэ түбэй авиационно мотоор бүтээлгын эрдэм шэнжэлэлгын институдай эрдэмтэд хэдэн проектнүүдые бэлдэнхэй. Авиационно турбинын двигатель котельнэдэ тодхогдожо, зайн галай генератортай холбогдоходоо, электрын элшэ хүсэ үгэнэ. Эндэ гаралсаһан халуун газар уһа халаажа, ажаһуудалай зорилгоор хэрэглэжэ болохо. Иимэ түхеэрэлгэнүүд жэл хүрэхэгүй саг соо гаргашаяа харюулха юм.

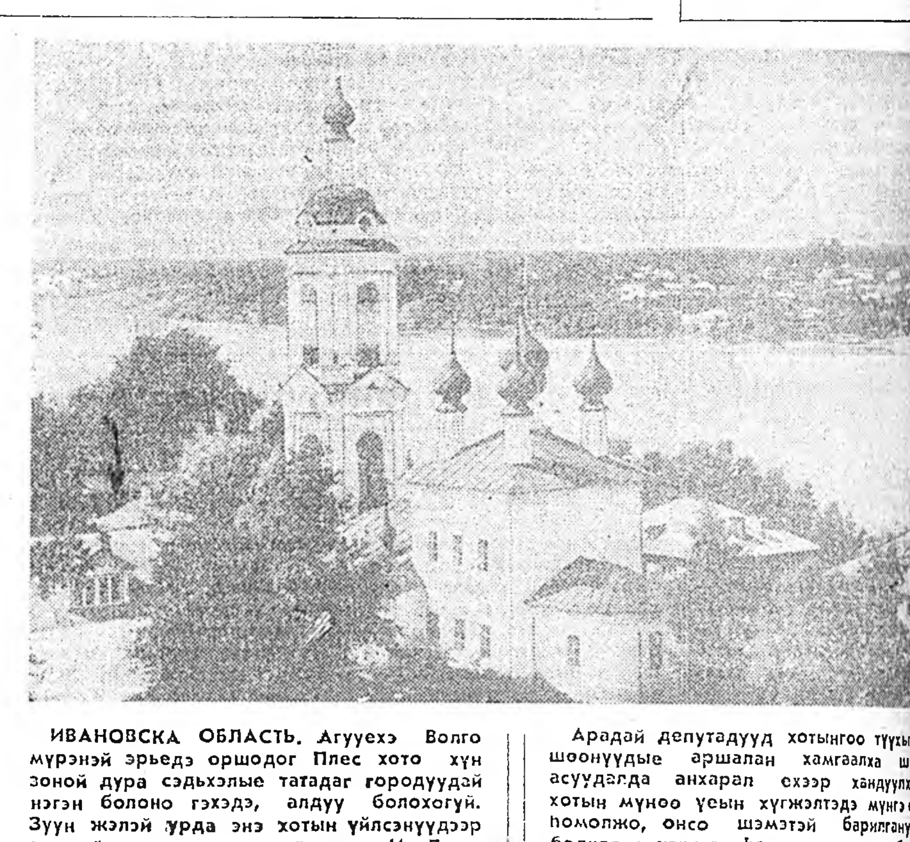
ФРУНЗЕ. Киргизэй Ош хотын ажаһуугшад Х. Мамытов, А. Павленко болон тэдэнэй нүхэд—урданай фронтовигуудта болбосон түхэлтэй квартиранuудынь өөһэдынь зөөри болгогдобо. Горгүйсэдкомой шиидхэбэреэр дайнай инвалидуудта гэрнүүдые түлбэригүйгөөр дамжуулжа эхилээ. Дайнай инвалидууд өөһэдынгөө гэрые бэлэглэхэ, үхибүүдтээ үлөөхэ эрхэтэй болобо. Шэнэ жэлһээ хойшо Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадагшад ба «афганецууд» квартиранuудаа өөрын зөөри болгон абаха юм.

СУМА, Белопольскэ районой Анновка Вировскэ тосхондо хүдөөгэй интеллигенциин, пенсионернүүдэй мүнгөөр баригдаһан фирмэ нютагай хүн зониие һүнэй зүйлнүүдээр таһалгаряагүйгөөр хангана. Тус фирмэ үнеэдые худалдажа абаһан, дал бариһан, малшадтай болоһон юм. Путивельскэ, Сумска, Ахтырска районуудта байгуулагдаһан һү үйлэдбэрилгын иимэрхүү эблэрэлнүүд хүдөөгэй хүн зониие һүнэй зүйлнүүдээр хангаха асуудалые шиидхэхэдэ туһална.

БАКУ. Арадай депутадуудай эндэхи горсоведэй хүдэлмэри компьютерэй туһаламжаар нилээн хүнгэдхэгдөө. Эрхэтэдэй мэдүүлгэнүүдые шалгаха хүдэлмэриие электронно туһалагшань түргөөр хэдэг. Городто бии байһан хооһон квартиранууд, предприятинуудта бии байһан хүдэлмэриин газарнууд тухай мэдээнүүдые тэрэ мэдэжэ байдаг. Социальна байдал тухай мэдээсэлнүүдые бэлдэхэдэнь социологическа албанда туһалдаг.

ШЭТЭ. Забайкалиин хүдэлмэригүйшүүлэй нэгэдэхи съезд эндэ боложо үнгэрөө һэн.

Профессиональна союзуудай Шэтын областной түб тэрэниие үнгэргэхэ үүсхэл гаргаһан байгаа. Забайкалиин хүн зониие ажалаар хангалгада зорюулагдаһан тодорхой программа баталан абаха эрилтэ профсоюзай хүдэлөөнэй хүтэлбэрилэгшэд болон хүдэлмэригүйшүүлэй түлөөлэгшэд засагай нютагай зургаануудай урда табиба. Мэргэжэлтэдэй хэһэн сэгнэлтын ёһоор, мүнөө үедэ Шэтын областьдо 30 мянга шахуу хүнүүд хүдэлмэригүй юм. Тэдэнэй диилэнхи олонхинь эхэнэрнүүд, залуушуул болоно.

ИВАНОВСКА ОБЛАСТЬ. Агууехэ Волго мүрэнэй эрьедэ оршодог Плес хото хүн зоной дура сэдьхэлые татадаг городуудай нэгэн болоно гэхэдэ, алдуу болохогүй. Зуун жэлэй урда энэ хотын үйлсэнүүдээр ородой мэдээжэ хүнүүдэй нэгэн И. Левитан, И. Репин, Ф. Васильев, Ф. Шаляпин, И. Таиров болон бусад ябаһан, түүхэдэ ороһон бүтээлнүүдээ хэһэн байха юм.

Арадай депутадууд хотынгоо түүхын хүшөөнүүдые аршалан хамгаалха шухала асуудалда анхарал ехээр хандуулхадаа, хотын мүнөө үеын хүгжэлтэдэ мүнгэ ехээр һомолжо, онсо шэмэтэй барилгануудые бодхоохо хэрэгтэ һаналаа ехээр табина.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Плес хото Волгын эрьеһээ харуулагдана.

ТАСС-ай фотохронико.

ДЕПУТАТ һадаг өөлэгшэ

[Н]АМАРАЙ [У]УЛЗАЛГА

Жэшээлхэдэ хорин жэлэй саада тээ эндэ нэгэшье оньһон техникэ гэжэ нэрлэхээр юумэн байгаагүй. Тэрэ үедэ тус фермэдэ ажаллагшадта хүшэр хүндэ байгаа гэжэ хүн зоной дунда хөөрэлдэдэгые Баярма оло дахин шагнаһан байха. Тиимэһээ саашадаашье оньһон техникэдэ түшэглэжэ, бүхы бар хүсөөр хэгдэдэг хүдэлмэриие хүнгэн болгохо шухала гэжэ һаалишан Баярма Баяндуева тоолодог. Энэнь залуушуулай мал ажалда орохо ябадалда илангаяа ехэ удха шанартай байна ха юм.

[...]намжаа һайхан нэ-[...] Зэргэлэн шахуу [...]хада тээһээ зо-[...]һэбшээлжэ байгаа [...]ан намар» гэдэг-[...]нэ ха юм. һаял [...]илһэн үлгэн дэлхэй, [...]гоёор харагдана [...]— гэжэ Баярма ор-[...]ние саг зуура хай-[...]а үедөө амаан до-[...]рээд, фермэ тээшээ [...]үбэ.

[...]гүш, Баярма, ма-[...] район соогоо нэ-[...]эзэлбэ. Шимнай [...]шадай дунда нэ-[...]ри эзэлээш,— гэжэ [...]Баярмагай хүрэжэ [...]лагша һаалишан [...]мбуевна баяртай-[...]бэ.

[...]эшэл юм бээ. Те-[...]һаан-Үдэдэмнай һүн [...] Хүн зон ута ун-[...]рто зогсожо байг-[...]аһан һүмнай хай-[...] юм?— гэжэ Ба-[...] хэрэг[...].

[...]Буяновна Баяндуева [...]совхоздо арба га-[...]туршада һаалиша-[...]ана. Таряаша, мал-[...]гэнэрэйнгээ хэдэг [...]элжэлүүлхэ, тэдэ-[...]н дүй дүршэлые [...]а зорилготойгоор [...]фермэдэ ажаллахаяа [...]түрүүн ерээ һэн. Тү-[...]эхэ, сусахашье саг [...]айралдадаг бэлэй. [...] зорилготой залуу [...]даншьегүй ажалайн-[...] урагшатайгаар шу-[...]ээ бшуу.

[...]үнеэдтээ үбһэ тэ-[...]наг шэбхыень га-[...]аргаха — эдэ бүхы [...]фермэдэнь оньпо-[...]лан байгаа. Иимэ [...]хэн ажаллаха ду-[...]эб даа!

Гэхэтэй хамта саашань хэлэбэл, фермэ дээрэхи оньһон техникэнь һаадгүй һайнаар саг үргэлжэ хүдэлдэг гэхын аргагүй. Ямар нэгэ юумэнэйнь эбдэршэхэдэ, запасной частьнууд олдохогүй. Тиимэһээ олон үдэрнүүдтэ, удаан саг соо фермынгээ ажалые мүн лэ бар хүсөөрөө хэдэг болоно ха юм. Энэнь шухала асуудалнуудай нэгэн гэжэ Баярма Баяндуева намда хөөрэжэ байгаа һэн...

«һүн далай селгидуулхын тула юун хэрэгтэйб?» гэжэ асуухадамни, Баярма Буяновна нэгэшье бодолгото болоогүй.

— Нэн түрүүн үбһэ тэжээл хэрэгтэй. Тиихэдэ зоотехническэ хүдэлмэри тон һайнаар ябуулагдаха ёһотой даа,— гэжэ Баярма Буяновна харюусаа һэн.

— Жэлдээ дунда зэргээр 5 мянган килограмм һү үгэдэг үүлтэрэй үнеэдые олодог һаа, мүнөө 2500 килограмм һү үгэдэг хоёр үнеэтэй тэнсэхэ байна. Хоёр тиимэ үнеэндэ хэды ехэ гаргаша хэрэгтэйб. һайн үүлтэрэй үнеэдтэй болоо һаа, гаргашамнай хоёр дахин хорожо, һүнэй өөрын үнэ сэн мэдээжээр доошолхо һэн,— гэжэ үнинэй бэрхэ һаалишан хэлээ һэн. Тэрэнь тон зүб тобшолол ааб даа. Бага гаргашатайгаар ехэ продукци үйлэдбэрилхэ гэзшэ бүхы түхэлэй үйлэдбэриин гол шухала зорилго байдаг, байхашье ёһотой ха юм. Дэлгүүрэй экономикодо ороходоо, үнэхөөрөөшье, муу үүлтэрэй малһаа арсаха болохо, юундэб гэхэдэ, тиимэ багаар һү үгэдэг үнеэдһээ олзонь тон бага байна ха юм гэһэншүүгээр Баярма Баяндуева намда ойлгуулаа бэлэй.

Нүхэр Баяндуева үнгэрэгшэ жэлдэ һаамхай үнеэн бүриһөө 3025 килограмм һү һаажа, районой, мүн республикын эрхим һаалишадай тоодо ороһон байна. Гэхэ зуура сугтаа ажалладаг һаалишад—Т. Н. Доржиева, Д.-Ц. Д. Доржиев, М. С. Дашидоржиева болон бусад 3000 гаран килограмм һү һааһан алдартай. Эрхирэгэй совхозой Б. Б. Баяндуевагай ажалладаг түбэй фермын коллектив үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2776 килограмм һү һаажа, ээлжээтэ амжалта түйлаһан байна.

— Байгша оноймнай түсэб дүүргэлтэ үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ бага байха ёһогүй,— гэжэ Баярма Буяновна эрид шиидэнгеэр хэлээ һэн.

...Арадай депутадуудай нютагай Соведэй һунгалтада бэлэдхэл түлэг дундаа ябажа байба. Загарайн районой Эрхирэгэй совхозой түбэй һү һаалиин фермын коллектив Дабаатынгаа сомоной Соведэй арадай депутадта кандидадые дэбжүүлхэ ёһотой болоһон байба.

Коллективэйнгээ суглаан дээрэ Т. Н. Доржиева үгэ абажа: «Би өөрөө районой Соведэй депутадаар һунгагдажа, һунгагшадайнгаа этигэл найдабариие харюулха, захяануудыень дүүргэхэ гэжэ оролдоо һэм. Зарим юумэн бүтөө, заримаиинь дүүргэгдэншьегүй үлөө. Би мүнөө фермынгээ эрхим һаалишадай нэгэн, 1982 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Баярма Буяновна Баяндуевае сомоной Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлхые дурадханаб», гэхэдэнь: «зүбөө — зүб», гэлдэн, сугларагшад дэмжэжэ байгаа һэн.

Тиигэжэ нютагайнгаа Соведэй арадай депутат болоһон һаалишан Б. Б. Баяндуева хүн зонойнгоо ажаһуудал ба ажабайдалай түлөө оролдолго гаргажа ябадаг болонхой.

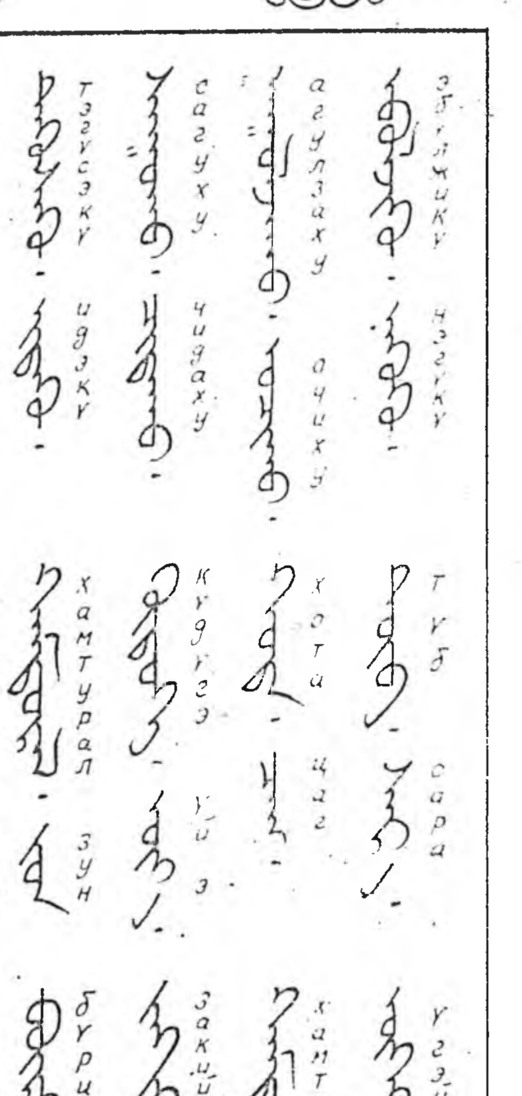
Дабаатын сомоной Соведэй гүйсэдкомой Эрхирэгэй совхозой правлениин гэшүүд нэгэтэ сугларжа, совхозой мүнгөөр баригдаһан шэнэ гэр хэндэ үгэхэб гэһэн асуудал шиидхэхэ ёһотой байба. Сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Ц. Баторов бодожо, барижа дүүргэгдэһэн шэнэ байраяа механизаторнуудай нэгэндэ үгэе гэһэн дурадхал оруулба. Тиихэдэнь сомоной Соведэй арадай депутат Баярма Буяновна бодожо:—«Механизаторнууд байрануудые абаха дүүрэн эрхэтэй. Гэбэшье олон үхибүүтэй һаалишад, малшадта байра үгэхэдэ, болохо байгаа. Жэшээлхэдэ, манай фермын малшан Ц. Бадмаев муу, хуушан байратай. Үхибүүдыньшье олон. Тиимэһээ тэрэ байраяа манай малшанда үгэе»,— гэжэ сэхэ хэлээ һэн.

— Олоной хэрэгэй түлөө үнэн сэхээр оролдохо гээшэ— манай гол зорилго. Арадай депутадай нэрэ зүүгээд ябаһанай хэрэггүй гэжэ тоологшоб. Тиимэһээ сүлөө сагаар багашье һаа, ниитынгээ даалгабаринуудта, депутадайнгаа уялгануудта харюусалгатайгаар хандаха, хүн зоной дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй. Мүнөө, демократиин үргэдэһэн үе сагта хүдэлмэришэдэй дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха ёһотойбди гэжэ һанагшаб,— гэжэ тэрэ үнгэрэгшэ намар уулзахадаа мэдүүлээ һэн.

Арад зонойнгоо, республикынгаа, Эхэ оронойнгоо социально-экономическа хүгжэлтын урагшагүйгөөр ябажа байһан, эд бараан ба эдеэ хоолой дуталдажа байһан үедэ бүхы хүсэеэ элсүүлэн, эрэлхэг зоригтойгоор ажаллажа ябадаг хүнүүдтэ баярай, магтаалай үгэнүүдые хэлэнгүй байхын аргагүй. Дабаатын сомоной Соведэй арадай депутат, КПСС-эй гэшүүн Баярма Буяновна Баяндуева эгээн иимэ хүнүүдэй тоодо ороно гэжэ сэдьхэлээ ханангяар онсолхо байнаб.

С. ОЧИРОВ.

[Х]уушан хэлэ бэшэгэй хэшээлнүүд

XXXIX.

1. Үгтэһэн үйлэ үгэнүүдэй тайлбари: йагакику — юу хэхэ, тэгүскэкү — түгэсхэхэ, сагуху — һууха, агулзаху — уулзаха, эбүлжикү — үбэлжэхэ, харику — хариха, идэкү — эдихэ, чидаху — шадаха, очиху — ошохо, нэгүкү — нүүхэ. Эдэ үйлэ үгэнүүд элдэб түлэбтэ табятай байна: тэгүсэгэд — түгэсөөд, сагуудаг — һуудаг, очижу — ошожо, эбүлжижү — үбэлжэжэ г. м.

2. Үгтэһэн шэнэ нэрэ үгэнүүдэй тайлбари: тосхун — тосхон, хамтурал — хамтарал (колхоз), күдэгэ — хүдөө, хота— хото (город), түб — түб (центр), эбүл — үбэл, зун — зун, үйэ — үе, цаг — саг, сара — һара.

3. Бусад үгэнүүдэй тайлбари: хамту — хамта, бүри — бүри, закийа — захяа (бэшэг), бусу — бэшэ, үгэй — үгы. Жэшээнь: нүкүд-лүгэ хамту — нүхэдтэеэ хамта, сара бүри — һара бүри (эндэ хамта, бүри гэһэн үгэнүүд дахуул үгын удхаар хэрэглэгдэнэ). Тиихэдэ гэжү — гэжэ, кэмэн — гэжэ гэһэн үгэнүүд адли удхатай аад, түрүүшынь гэжү гээшэнь яряанай хэлэ һажаажа бэшэһэн, кэмэн гээшэнь номой хэлээр бэшэһэн гээшэ. Анхан сагта гэхэ гээд хэлэхын орондо, кэмэкү гээд хэлэдэгшье, бэшэдэгшье байһан юм.

4. Эндэ падежнүүдэй болон хамаадалай залгалтануудай тайлбари: нүкүд-лүгэ — нүхэдтэеэ, гэр-тэгэн — гэртээ, закийа-даган — захяадаа, нитүг-йар — нютагаар, кичийэл-ийэн — хэшээлээ. Энэ падежэй болон хамаадалай залгалтануудай хуушан хэлэндэ үгэһөө амяараа бэшэгдэдэг байһан тухай дээрэ хэлэгдэһэн байна.— Лүгэ—луга гэһэн залгалтанууд урдань байһан хамтын падежэй гү, али холбоһон тиин илгалай залгалта байгаа юм. — Ийар гэһэн зэбсэгэй,— ийан — гэһэн өөртэ хамаадалай, — тэгэн, — дэгэн гэһэн мүн өөртэ хамаадалай гэжэ удхаарнь илгаруулан ойлгохо хэрэгтэй.

Элүүрые хамгаалгын бүхэдэлхэйн эмхиин тодорхойлон элирүүлһэнэй ёһоор 2000 он багта дэлхэй дээрэ диабет үбшэнөөр 120 миллион хүн үбдэхөөр хараалагдана.

Иимэ үбшэнтэн үдэр бүри инсулин гэжэ эм хэрэглэдэг байха юм. СССР-эй АМН-эй Бүхэсоюзна эндокринологическа эрдэмэй түбэй директор И. И. Дедовэй, мүн диабет үбшэ шэнжэлдэг институдай хүүгэдэй отделениие эрхилэгшэ Н. Б. Лебедевэй ажал ябуулгын ашаар үбшэн үхибүүдтэ хэрэглэгдэхэ һайн шанартай эм хилын саанаһаа ехээр худалдагдан абтаба. Манай орондо бүтээгдэһэн инсулин шанарайнгаа талаар муу байһан дээрэһээл, тэрэнние хилын саанаһаа валютаар ехээр худалдан абаха баатай болоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бишыхан үбшэнтэн ээлжээтэ аргаламжын үедэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ТАСС • АПН

[...]ЫН САА НАҺАА

[...] Куновица хотын [...]одой самолет бү-[...]10 түхэлэй 1000-[...]т захилшада а [...] 19 хүнине һуул-[...]й агаарай «так-[...]жсашье Советскэ [...]э, мүн Венгридэ, [...] Польшодо үндэ-[...]эдэг юм.

СССР — манай гол захилшан, тиимэһээ совет дэлгүүрһээ арсахагүйбди, гэжэ «ЛЕТ» заводой конструктор Людвик Смежичка журналистнуудта хэлээ һэн. Жэл бүри 50 машина СССР эльгээнэбди, ерэхэ жэлдэ 65 самолёдой захил оронхой.

Шэнэ түхэлэй самолёт һайнаар ниидэдэг, түлишэ алмадаг, найдамтай, тааруу зохид байһаараа урдынхиһаа шалгардаг юм.

ООН. Гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй хабаадалгатай заседани дээрэ ООН-ой Аюулгүйн Совет тогтоол баталан абаба. 1991 оной январиин 15-най үдэр Кувейтһээ Ирагай сэрэгүүдые гаргаха саада захын болзор гэжэ тодорхойлогдоо. Аюулгүйн Соведэй 12 гэшүүд тус тогтоолые дэмжэжэ, тиихэдэ Куба ба Йемен тэрэниие буруушааһан, Хитад һаналаа бариһан байна.

ООН-ой хэды оролдоошье һаань, 660-дахи резолюциин талаар уялгануудые, мүн Кувейтдэ Ирагай добтолон орожо эзэмдэлгэтэй дашарамдуулан баталан абтаһан Аюулгүйн Соведэй удаадахи арбан тогтоолнуудые дүүргэхэеэ Ирак арсана, гэжэ документ соо тэмдэглэгдэнэ.

Ирак эдэ резолюцинуудые дууһыень бэелүүлхэ ёһотой гэһэн эрилтэ тогтоол соо табигдана. Энээнэй түладa Аюулгүйн Совет асуудалые амгалан гуримаар шиидхэхэ үшөө нэгэ һүүлэй арга боломжо олгоно гээд документ соо тэмдэглэгдэнэ. Хэрбээ январиин 15 болотор энэ оронһоо Ирагай гаража ошоогүй һаань, «бүхы резолюцинуудые дүүргүүлхын, энэ райондо уласхоорондын амгалан тайбан ба аюулгүй байдал һэргээхын тула хэрэгтэй бүхы арга хэрэгсэлнүүдые хэрэглэхэ» этигэмжэ түлөөлэгшэнүүдые ООН-ой гэшүүн-гүрэнүүдтэ Аюулгүйн Совет олгохо юм.

Үхибүүдтэ зорюулагдаһан зохёолнуудһаа

Цырендулма ДОНДОГОЙ

НААДАЯЛ ДАА, НААДАЯЛ

ШАНДААҺАЯА ШАНГААЯ!

(Физкультминуткын шүлэгхэнүүд)

Нэгэн, хоёр — бодоёл даа,
Нэнгэн ,найган тогтоёл даа.
Альгаа ташан наадаял даа,
Арбагашан ниидэел даа.

2.

Бэшээлди даа,
Бэшээлди даа,
Бэшэг бэшээд
Эсээлди даа.
Барбаадайгаа —
Барһаханаа,
Долёобороо,
Дундахияа
һэжэрээбди,
һэгсэрээбди,
һэжэрхээрээ
һэргээгээбди.
Дахин һуугаад
Дабтахамнай.
Бээрэнгүйгөөр
Бэшэхэмнай.

3.

Нойгоогүйбди,
Нойрсоогүйбди,
Эрхээгүйбди,
Эсээгүйбди.
Шантагарнууд
Шандаганууд
Шандааһаяа
Шангааял даа.
Шуранханууд.
Шуумарханууд,
Шантагарханууд
Шандаганууд
Амараабди,
Амараабди,
Амарханаар
Ажаллая!

4.

һэрюу татаа бороо,
һэбшээн сонхоор ороо,
Агаар мүнөө арюун,
Амилхада сарюун.
һэрюу татаа бороо,
һэбшээн сонхоор ороо,
һэргээ минии толгой,
һэргэг, дорюун болгоо.

5.

Урагшаа, гэдэргээ
Онгосоо һэлюурдээб.
Үбдэгсоо уһан соо
Онгосоо һэлюурдээб.
Эрьедээ туласа
Эрьелдээ онгосом.
Эрьелдээ, эрьелдээ,
Эрьедээ ерэгдээ.

ХАШХАРААН

Шонын хүбүүн шоноохой,
Шонтуу хушуун шонтоохой,
Шороор хадхаад,
шогноохой,
Шамай бараал, Шонохай!

ЯНДУУЛАЙ

Ямаахамни хулгайгаар —
Яндуулай даһаа —
Хорёо руугаа шагаагаад
Зандуулаа таһа.
һэмээхэнээр орожо,
һэнгэргүй дэбһээд,
һэрхиишэтэр зооголоо
һэбхэгэр үбһөө.
Ягаан-улаан бургааһаа
Ягшаахай бараад,
Яажаш ядаа сагаагаар —
Ямаамни тэрьелээ!
Ямар хэмэрш байгаа һаа,
Ямаахан хөөрхэм
Намхандаал даа хайратай —
Нарбайжа хөөрхы.

ЭЖЫДЭЭ ДУРАТАЙБ

Эжыдээ дуратайб,
Эжыдээ баяртайб.
Эжыдээ зорюулан,
Дуугаа дууланам:
Эжы — минии наран,
Эжы — минии дэлхэй.
Эжым намдаа урин.
Эжым намдаа мээхэй.
Абадаа дуратайб,
Абадаа баяртайб,
Абадаа зорюулан,
Дуугаа дууланам:
Аба — минии хадал,
Аба — минии делей.
Абам дуратайл намдаа,
Абадаа шамдалайб!

ДҮҮЖЭН-ДААЖАН

Дүүжэн-даажан
Дүүжэнтэйлди,
Дүүрэн хүүгэд
Дүүжэндээлди.
Дээшэнь, доошонь
Дүүжэндүүлнэ,
Дээрэ хөөрэн
һүүжэлдүүлнэ.
Даахяа гээһэн
Дааган һайхан —
Даажан-дүүжэн
Даахал байхэ.
Дүүжэн-даажан —
Дүүжэнтэйлди,
Дүүрэн хүүгэд,
Дүүжэндээлди!

ХАТАР НААДАН

һамбайханаа һаглайтар
һамнуулаад,
һабхагуудаа сэсэгтэл
һанжуулаад,
Газааханаа дэбхэржэ
Наадаалди,
Гарнуудаараа арбалзан
Найгаалди.
Дэбхэрэлдэн хүлөөрөө
Дэбһээлди,
Ээрэмшээжэ хүнгэнөөр
Эрьелдээлди.

ХАНДАГАЙ

Хатараа хандагай,
Харайгаа — ондогой.
Шэбэртын булагһаа
Шэбшүүрдээ Буладхай.
Хандагай, хандагай —
һандагай-ондогой,
Хада руу хатараа,
Хабатай табараа.
һалаатай эбэрээ
һархайлган гэдэргэнь,
Хатараа хандагай,
Харайгаа — ондогой.

ГЭДЭРГЭ ЭЭРҮҮ ХЭЛЭН

1.

Нюур амаяа аршасагаан,
Нюдөө бэлтыһэн
хүбүүниинь
Гэртээ орожо ерэхэдээ,
һэмэргэн эжыдээ хөөрэбэ:
«Нойтон углуугай саанаһаа
Нохойгүй һүүлхэн гараал.
Номгон моримни хүсаад,
Нохойгүй һүүлни тангараал.
һүүрээгээ дэлбэрэн алдаад,
һүүдэрээ бараад унашооб.
Хоёр шоройгоорни дүүрэн
Хуу нюдэн орошоол!»
Хүбүүнэйнгээ ээрүү хэлые
Хүгшэн ойлгожо ядаад,
Сайгаа ууҗа һууһанаа
Сад-нядхан самнаа:
«Энэ гэнэгшни-тэнэгшни!..
Энэ юун гэнэбшк!

Аягатай нюураараа
наанаһааш
Аягүй сайеш
шэдэжэрхихэб!»

2.

Ангуушан хооһон сумаатай
Агнууриһаа бусахадаа
хэлээ:
«Агсаахайн боорйдо
хулганаашалһан
Араата[1] харажархёо
бэлэйб.
Араатамни харатайханаар
аарашоод,
Арын бургааһа руу
Аматамни орошоо...»

3.

Яһанай гантама хүйтэн
Январь һара байгаа.
Жабарай уурал дахуулан,
Жамбал ахай оробо.
Һахалдань нялдан
хүрэшэһэн
һахагар мүльһөө хайлуулан,
Жабдан дээрэ һуугаад,
Жамбал ахай хөөрэбэ:
«Шэхэ хасар шэмхэмэ
Шэмэрүүн жабартай
байбал.
Бургааһатын боорйдо
ябатараа,
Булайгаар морим
батаганаархаад,
Гүрэмэл ташуураараа
шангаар
Гуя руунь
буулгажархиһамни,
Мойһотын голые
сагаалхитар,
Моримни тамаржа гараад,
һоно боргооһондош
ядангүй,
һонёор гүйлгэлдэжэ
ерэбэлди.
Халуун сайетнай ууҗа,
Халуу оробо хэбэртэйб...»

[1] Араата — үнэгэн.

4.

Сэсэг набшын дэлгэрһэн
Сэнгүүхэн зунай сагта
Агнууриин хаһа бэшэш
һаань,
Агнажа ябаба гээшэб.
Боролжын набшаһан
дээгүүр
Боро гүрөөһэн[2] харагдаба.
«Ухайш, а-һайш!» — гээд лэ,
Урагшаа маряажа
дүтэлһөөр
Шагааҗа-шагааҗа ерээд лэ,
Шабхаяа даражархёо хаб
даа.
һогоомни[3] харайгаад
ябашоо,
һомомни саһа үрхиргөөд,
һобхон харганда аһашоо.

5.

Морхигорхон
Модон гааһаараа
Мохи жажалдагби,
Һархигархан
һагшуураараа
Уһа зөөдэгби.
Халбагаараа
Хартаабхынгаа
Хальһа сэбэрлэдэгби
һабаагаараа
һарын толоной
Нарые халхалдагби.

6.

Хагдаар гэр барижа,
Хадаар түлеэ хэжэ,
Уһаар галаа түлижэ,
Саһаар сайгаа шанаба.

[2] Юрын гүрөөһэн
[3] һогоон — бугын эмэнь.

МИНИИ ГҮЛГЭН

Бэгзыхэжэ гүлгэмни
Бээрэн газаа һуунал даа.
Аапиханаар гангинан
Абархыем хүлеэнхэй.
Гэртээ абаад ороһом
Гэмэрбэл даа төөдэй:
«Атай-татай, яахашниб!
Абаад хая газаашань!»
Саахар-боохор эдоэгээ
Садатарынь эдюулээб.
Намдаа баяр хүргэжэ,
Намайханаа долёогсо.
Баһал ехээр хайрлажа,
Баһал гэртээ оруулһам:
«Атай-татай, яахашниб!
Абааш саашань!»—
гэлдэлэй.
Түргэн жабар үнгэрһэй.
Түргөөр нажар ерэһэй.
Бээлэйн зэргэ гүлгэмни
Бэеэ хүсэд бэелхэл.
Нюдэнииньшье хурсахан,
Шүдэнииньшье хурсахан:
«Атай-татай! һаб-һаб-һаб!»—
Абан эдин алдахал.

ГАЛУУН

«Халуун агаар, ангахаар»—
Галуун шангаар гангинаа.
Амаа угаа ангайлгаад:
«Га-гаа, га-гаа!»— гангинаа
Гангай газар гантанхай,
Галуун амаа хатанхай.
«Га-гаа, га-гаа!»—гангинаа,
Галуун шангаар гангинаал.
Газаам уһан байхал даа,
Галуун, галуун, бүүгыш даа!
Гамтай бэшэл уһамнай —
Галуун, галуун уугыш даа!

ТОХОРЮУН

Огторгойн сэнхирһээ
Одон буугаа гэлсээ гү!
Орилоон — грииг-грююг,
Орой досоом тэсээгүй.
Тоохогор тохорюун,
Тонгос-тонгос — задарюун.
Томоотой — гангарюун —
Тодоор дуулаа тохорюун.
Дэнгэсээн, донгосоон —
Дэбеэ һэбеэ даляараа.
Дэбхэрээн-һэбхэрээн —
Хатар наадаал аяараа.

АРГААДХА

Алсагар модон
Аргаадхые хэн
Дархалан бүтээжэ,
Дам саашань табяаб!
Аргаадха нэгэтэ
Алсар-алсар
Аапихан маряагаад,
Аргаахан ерэбэ.
Амяараа ябаһан
Алаг миисгэйе,
Аяшараад хэбтэһэн
Нохойе харбаба.
Борохон зүһэтэй
Борьболоо шубуухай,
Шарахан үбсүүтэй
Шабжан хараасгай —
Пиис гэһэн пиисгалдай,
Шиис гэһэн шиисгалдай.
Амигүй дууһан унаба,
Аргаадхаһаал һалаба.
Оһолой гэнтэ
Олон болоходо,
Шубуу шонхорой
Үсөөн болоходо,
Аргаадхые барижа,
Аюулгүй болгоод,
Шэдхэ соогуур
Шэдэһэн гэхэ...

БААБАЙН МОРИН

Үбгэн баабайм моритой,
Үндэр хара моритой,
Мориндоо угаа дуратай,
Моридонь бишье
дуратайб.
Үдэр бүри баабаймни
Уһэ ноохыень хярмадаг,
һүүл һамбайень
бсожорхёод,
һоолхэн гоёогоод
гүйлгэдэг.
Энээхэн морнойнгоо үбдөө
һаа,
Эмшэндэ гүйжэ ошодоггүй,
Өөрөө шуһыень хэнадаг,
Өөрөө аргалжа шададаг.
Үбгэн баабаймни моритой,
Үндэр хара моритой.
Мордожо голдо ошоод лэ,
Мориинь уһалха дуратайб.

Соёлой hонин

«ЯРУУНА»

Иимэ нэрэтэйгээр буряад хэлэн дээрэ гаража байха газетэ hаяар мүндэлхэнь. Партиин Яруунын райкомой болон арадай депутадуудай райсоведэй үмэнэhөө гаража байха тус газетэ хадаа хүбшэ, хадатай, мүн олон нуурнуудтай, үргэн талануудтай Яруунын нютагайнгаа урдын түүхые, угай ёho заншалнуудые, улад зонойнгоо үльгэр домог үгүүлэлнүүдые, мүнөө үеын ажабайдалай шэнэдхэлгын шатануудые үргэнөөр харуулжа байха юм.

Гадна газетын хуудаhанууд дээрэ Яруунын нютагай эдир зохёолшодой эхин найруулганууд олоор толилогдожо, түрэлхи хэлэн дээрэ тэдэнэй бэшэлгын ёhотойл hургуули болоджо үгэхэ байна.

«Яруунынгаа» түрүүшын алхамуудые хэхэ хэрэгтэ нютагай журналистнууд, поэдүүд болон hургуулинуудай буряад хэлэ, литературын багшанар С. Убеев, Д.-Н. Халхаров, Б.-Ж. Дашиев, Ц. Цырендоржиев, Д.-Ж. Доржиев, Ц.-Х. Дарибазарова, Ц.-Х. Жамьянова болон бусад эмхидхэлэй хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлжэ байна.

— Жэлэй дүүрэхэ дүтэлтэр шэнэ газетэдээ захил хэлгэ мүнөө түлэг дундаа ябажа байна. Тэрэниие аймагаймнай буряад бүлэ бүхэн, hургуулиин багшанар, hурагшад захижа уншаха, hонин материалнуудые олоор эльгээжэ байха ёhотой. Мүнөө хэлэхэдэ, Нарhатын 1-дэхи дунда hургуулиин буряад классуудай hурагшад (багшань Д.-Н. Х. Халхаров) 50 гаран хэhэг захяад байна, — гэжэ «Яруунын» газетын редактораар томилогдоhон поэт Цыренжаб Цырендулмаевич Бадмаев хөөрэнэ.

Б. НАМДАКОВ.

Манай хөөрэлдөөн

НЮТАГАЙХИДНАЙ — ШЭНЭ ФИЛЬМДЭ

Алексей Толстойн «Иван Грозный» гэжэ түүхэтэ дилогиин «Мүнгэн тайжа» гэhэн романай удхаар найруулагдаhан «Русь дээгүүр үүлэн баглайрба» гэжэ кинофильм буулгагдажа байна. Энэ фильмын рольнуудай нэгые гүйсэдхэhэн багша, тренер — РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, манай республикаhаа hур харбалгаар түрүүшын спортын мастер, Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Дашинима Раднаевич ЭРДЫНЕЕВТЭЙ журналист Б-М. ЖИГЖИТОВ уулзажа, хэдэн асуудалтайгаар хандаба.

— Ороноймнай ямар киностуди тус фильмые буулганаб?

— Энэ түүхэтэ фильмые «Ленфильмын» зохёохы коллектив буулгажа байна. Ондоошье киностудинуудhаа актернууд уригданхай.

— Режиссёрынь хэн бэ?

— Мэдээжэ совет кинорежиссёр Алексей Александрович Салтыковой хүтэлбэри доро зохёохы коллектив хүдэлнэ. Тэрэ гүнзэгы удхатай хэдэн кинофильмнүүдээрээ орон дотроо мэдээжэ болонхой. Харбалгадаhан болзор соогоо тэрэниие буулгажа дүүргэхын тула А. А. Салтыков ехэл оролдосотойгоор ажаллана.

— Тус фильм хаана буулгагдана гээшэб?

— Шэнэ фильм ород гүрэнэй эгээл эртэ урдын хото болохо Новгород шадар буулгагдана. Энэньшье дэмы бэшэ. Юундэб гэхэдэ, ниилэн нэгэдэhэн ород гүрэнэй байгуулагдаhаар мянган жэлэй ой 1962 ондо эндэ тэмдэглэгдэhэн түүхэтэй. Эртэ урда сагай олон тоото, үзэсхэлэн hайхан хүшөөнүүд, тэрэ тоодо 6 метр үндэртэй, 4 метр үргэнтэй Кремлиин хананууд эндэ бии. Кинокартинын үйлэнүүдые, үзэгдэлнүүдые буулгахада, Валдайн үндэр тэгшэ газар ехэл таарамжатай байна.

— Мэдээжэ ямар актернууд фильмдэ наадаканаб?

— Суута совет киноактернууд Сергей Бондарчук, Михаил Карачинцев гол рольнуудые гүйсэдхэбэ. Манай нютагhаа РСФСР-эй габьяата артист Антроп Степанович Ильинэй Эдуард хүбүүн бидэ хоёр татааранууддай рольнуудта наадабабди. Загарайн районой Асагадай хонишод, үхэршэд юрэнхы сценэдэ хабаадаба. Олоной хабаадалгатай сценэ номо годлинуудаар зэбсэгжэгдэhэн моринн сэрэгшэдые хэруулнэ.

— Мүнөө томо ехэ предприятинууд, концернүүд али бүхы талаар мүнгэ hомолдог, дэмжэдэг, туhалдаг болонхой. Шэнэ фильм буулгаха хэрэгтэ тиимэ юумэн үзэгдөө гү?

— «Семирамис» гэжэ совет-канадын хамтын предприяти спонсор болоджо, тус фильм буулгаха хэрэгтэ ехээр туhалба. Мүнгэ зөөри, элдэб эсын материалнуудые олохо талаар түйлай ехэ туhа хүргөө гэхэдэ алдуу болохогүй.

— Энэ фильм ороной экран дээрэ хэзээ гарахаб?

— Шэнэ картинын эрэхэ жэлэй hүүл багта харуулагдажа эхилхэдэнь, Буряад ороной хүн зон нютагайхидайнгаа ажал ябуулгатай танилсаха байха.

«БАЙГАЛАЙ» ТАБАДАХИ НОМЕР

Буряадай Уран зохёолшодой холбооной үмэнэhөө хоёр hарадаа нэгэ удаа гаража байдаг «Байгал» журналай табадахи номер буряад хэлэн дээрэ гаража, үргэн олон ниитэ уншагшадта шэнэ шэнэ hонирхолтой зохёолнуудые дурадхаба.

Д.-Д. Дугаров «Хангайн дуран» гэhэн романайнгаа хоёрдохи номые хэблүүлбэ. Түрүүшын романиинь тус журналда гараhан түүхэтэй. Тиимэhээ уншагшад түрүүшынь номой танил болоhон геройнуудтай дахин уулзажа, хэhэн үйлэ хэрэгүүдтэйнь, ябадалнуудтайнь танилсаха аргатай болоно.

«Шэнэ зохёолнууд» гэhэн гаршаг доро поэт Булат Жанчиповай тоб гэмэ уянгата рассказууд оруулагданхай. Автор байгаалиин үзэгдэлнүүдые хёрхо нюдөөр адаглажа, уран хурсаар удхалан хөөрэнэ.

Николай Шабаев үнихэнэй шүлэгөөр hонирходог, республикын газетэнүүдтэ шүлэгүүдээ хирэ хирэ болоод барлуулдагшье hаа, журналда шэнэ шүлэгүүдээ түрүүшынхиеэ толилуулба. Бага наhаниинь Захааминай Сагаан-Морин нютагта үнгэрhэн. Ажабайдалай утахан харгы гаталhан намтартай. Киномеханигаар, трактористаар, сельсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшээр, богонёор хэлэхэдэ, олон мэргэжэлээр ажаллаhан байна.

> **Буурал тэнюун Буряадайм**
> **Баруун-урда булангдань**
> **Байдаг юм даа нютагни —**
> **Баян hайхан Захааmин,**

— гэжэ автор уянгатуулан бэшэхэ дүүрэн эрхэтэй байhанаа мэдэрнэ. Сэдьхэлдээ дүтэ, тон мэдэхэ юумэн тухайгаа, нютагаа магтан түүрээhэниинь гайхалгүй болоно.

«Очерк, публицистикын» буланда Владимир Галсановай «Түрүүшынхид» гэhэн публицистикэ үгтэбэ. Аха нютагайнгаа урданай ба мүнөөнэй эрхэ байдалhаа үндэhэлэн, нютагайнгаа эхэнэрнүүдэй болоджо байгаа шэнэ хубилалтануудта хубитаяа яажа оруулалсажа байhан тухай автор үргэнөөр удхална. Мүн лэ энэ гаршаг доро Доржи Дамбаевай «Хэнииешье мартаха ёhогүйбди» гэhэн очеркнууд тунхаглагдаба. Афган арадай эрхэ сүлөөтэ байдалай түлөө 15 мянган совет сэрэгшэд ами наhаяа алдаа гэжэ мэдэнэбди. Буряад оронhоо 500 гаран интернационалист-сэрэгшэд тэндэ хабаадалсаhан, мэндэ бусаhан хүбүүдтэй уулзажа, журналист Д. Дамбаев hонирхолтой материал суглуулаа.

«Байгал үхибүүдтэ» гэhэн булан соо поэт Г. Дашабыловай «А»—hаа «Я» хүрэтэр гэhэн шог ёгтотой шүлэгүүд, Д. Сультимовой «Хүүгэд тухай үгүүлэлнүүд» үгтэнхэй.

Буряадай бэлигтэй поэт Дондок Улзытуев үргэн ехэ Совет орон доторoo нилээдгүй алдаршанхай. Улзытуев тухай дурасхаал, шүлэгүүд олоор хэблэгдэhэн. Нютагайнь хүбүүн, бага наhанhаа Дондогые дахажа ехэ болоhон Валерий Дабаев «Дондогнай, нүхэдни, нютагни...» гэhэн hонирхолтой дурдалга гаргаба.

Сэлэнгын буряадуудай үльгэрнүүд тухай шэнжэлэл Мария Намжилова, Ц. Доной hүүлшын үдэрнүүд тухай үнэн үгэ Иннокентий Болдогоев гэгшэд тодорхойгоор бэшэнэ.

Ц. ДОНДОКОВ.

ХЭЖЭНГЫН БУДДЫН ШАЖАНТАНАЙ БҮЛГЭМЭЙ ХАНДАЛГА

Хэжэнгын районой буддын шажантанэй бүлгэм болон бүхы hүзэгтэн Бургаастай гэжэ газарта, дасанайнгаа хажууда буддын шажанай нангин hүлдэ болохо Джарунхашорой субарга бариха гэжэ шиидэбэ. Энэ субаргын хэмжээн — 44 метр утатай, үндэрынь ганжартаяа 33 метр болохо юм.

1990 оной октябриин эхеэр манай уряал тоггоожо, Непалай (Балбын ороной) дээдэ түрэлтэ Дугпа Римбүүшэ дасандамнай ерэжэ, субарга бариха газарыемнай арюудхан арамнайлжа, бүмбэ нюужа үгэhэн байна.

Мүнөө дэлхэй дээрэ гансахан Джарунхашорой субарга Непалай ниислэл хото Катманду хотын хажууда байдаг. Буддын шажанай ёho заншалаар энэ субарга хэдэн арбаад мянган жэлэй саана Гашиб (түбэдөөрөө Осорон) бурханай галабта баригдаhан түүхэтэй.

Джарунхашорой субарга хадаа гурбан сагай, арбан зүгэй хамаг бурхан болоод бодисаданарай сэдьхэл, хоёргүй комуун бэеын шүтөөн гэжэ алдаршаhан байна.

Хэжэнгын дасанай дээдэ зиндаатай ламанарай болон hүзэгтэнэй оролдолгоор 1919 ондо эндэ дурсагдагша субарга баригдаhан түүхэтэй, тиихэдээ энэ субаргамнай гансашье Буряад орондо бэшэ, харин бүхы Монгол, Түбэд оронуудай орой ганса субарга байhан байгаа.

Урдань байhан энэ субаргымнай хэмжүүр тиимэшье ехэ бэшэ hэн, утань оройдоо 11 метр байhан юм. Субарга Чисаанын, Хэлгын, Хориин, Яруунын, Мухар-Шэбэрэй, Загарайн, Агын зоной болон дасануудай мүнгэнэй, эд зөөриин хүсөөр баригдаhан байна.

Джарунхашороймнай субарга Хэжэнгын дасанай бүхы барилгатай хамта 1937 ондо бултадаа hандаргагдаhан юм.

Мүнөө баригдахаяа байhан субаргамнай гүрэн соомнай болоджо байhан хубилган шэнэдхэлгын үрэ хубинь болоджо, орон соохи олон яhатан, арад зоной, hүзэгтэнэй hанаа сэдьхэлэй hэргэн мандалгын эхин болоджо үгэхэнь гайхалгүй.

Джарунхашорой субаргын барилга хадаа манай hүзэгтэй зоной ехэрхүү заншье бэшэ, хара амияа харалгашье бэшэ, харин абажа ябаhан ёho заншалаа hэргээхэ гэhэн хүсэл, аяар далаад жэлэй саана манай үг гарбалай, эхэ, эсэгэ, үбгэ эсэгэнэрэймнай бариhан аад, аюулта муухайгаар hандаргагдаhан субаргые шэнэлэн бодхоохо гэhэн зорилго болоно.

Энэ ехэ барилгын сэн хүсэд тоологдоошьегүй hаа, тухайлхада, хэдэн зуугаад мянган түхэриг сэнтэй болохо гэжэ баглагдана.

1991 оной хабар болотор 400 мянган түхэриг нютаг дээрээ суглуулжа болохобди гэжэ тоолонобди.

Иимэ ушарhаа энэ ехэ барилгала өөhэдөө гансаараа hаяын сагта диилэхэгүй хэбэртэй болонобди.

Эрхүүгэй областиин Нижнеудинскhаа эхилээд, Амар мүрэн хүрэтэр ажаhуудаг аха дүү таанадтаа, шажанай бүхы hүзэгтэйшүүлдэ энэ нангин барилга болохо Джарунхашорой субаргада мүнгэн, болон элдэб зөөри суглуулжа, hайн дуранайнгаа хубитые оруулхыетнай үнэн зүрхэнhөө уряалнабди.

Иимэ счет нээгдэбэ: с. Кижинга, отделение Агропромбанка, счёт № 70101 «На субарган».

ХЭЖЭНГЫН РАЙОНОЙ БУДДЫН ШАЖАНТАНАЙ БҮЛГЭМ.
ДЖАРУНХАШОР СУБАРГА БАРИЛГЫН КОМИТЕТ.

ЯХАД АРАДАЙ ГАР УРЛАЛ

Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейдэ hаяхан 19—20-дохи зуун жэлнүүдэй «Яхадай гар урлалай искусствын» бүтээлнүүдэй выставкэ нээгдэбэ. Тэрэнэй үзэмжэдэ табигдаhан 60 гаран зүйлнүүд М. Ф. Габышевай нэрэмжэтэ Яхадай уран зурагай, гар урлалай музейн жасануудhаа асарагдаа юм.

Хаяа хадхажа hууhан хүршэ арадайнгаа hанал эрмэлзэл, ёho заншалнуудые hайнаар мэдэхын тула тэрээнтэеэ харилсажа, хани барисаагаа үргэдхэжэ байха гээшэ анда аха дүүгэй гурим ёho гээшэ бээзэ. Манай Буряад ороной түбтэ нээгдэhэн дурсагдагша выставкэ хэмжээгээрээ тиимэ ехэ бэшэшье hаа, манай хойто хүршэ болохо яхад арадай гар урлалай искусствын өөрсэ hонин маягтай байhые тодоор элирхэйлнэ. Эндэ ажаhуудалай эд хэрэгсэлнүүдэй, хубсаhа хунарай гоёолто гэхэ мэтэ ёhоороошье өөрын онсо түхэл маягтай байна.

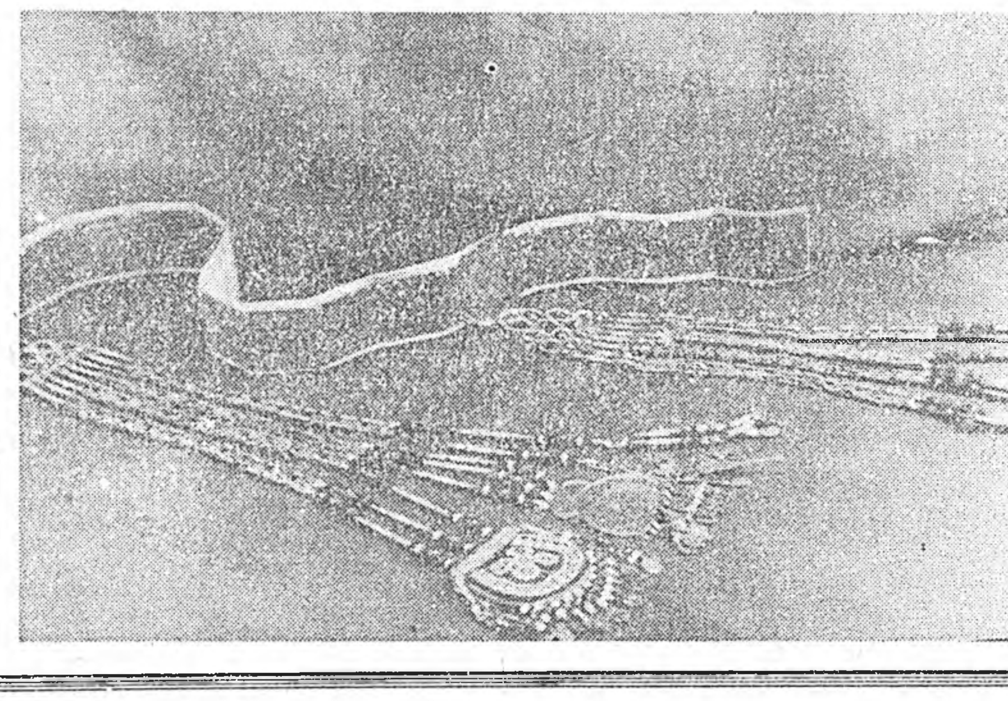
Гар урлал хадаа яхад арадай эртэ урдын искусство мүн. Тиимэhээ тэндэхи хизаар нютагуудай уран гартан хэр угhаа хойшо модоор, үйhөөр, арhаар, мориной hүүл, дэлhээр болоод түмэрэй зүйлнүүдээр шудхаhан, таблаhан уран hайханай бүтээлнүүдые хэдэг hэн. Тэрэ бүгэдэнь арадайнгаа уран бодол, шадабариие ёhотоор элирхэйлжэ үгэнэ.

Газарай мүнхэ сэбдэг үенүүдтэ хэбтэшэ болон хэдэн мянган жэлнүүд соо урдынхяараа «хадагалагдажа» байhан мамонтын яhанууд Яхад ороной олон нютагуудта элбэгээр олдодог hэн тула уран hиилүүр эндэ үргэнөөр дэлгэрэнхэй юм. Тиимэhээ яhаар хэгдэhэн гар үзүүрэй зүйлнүүд гүйсэдхэлгынгөө түхэй хэлбэреэр гайхамшагтай нарин, сэбэр байна. Тэрэшэлэн яхад арадай аман зохёолнуудай удхаар, мүн суута үльгэр «Олонхо» гээшын түүрээлгэнүүд соо хэлэгдэдэг баатарнуудые зураглан харуулhан hиилүүршэдэй яhан бүтээлнүүд hайхан даа.

Гадна уран нэхэлгэ, оёлгын зүйлнүүд выставкэдэ ерэгшэдэй анхарал абаhаар татана. Эдэ бүгэдэ яхад арадай гоё hайханда өөhэдынгөө онсо мэдэсэтэй, өөhэдын эрмэлзэлтэй байhые гэршэлнэ ха юм. hайндэрнүүдэй, түрэ хуримуудай үедэ яхад зон өөhэдөө гоё hайханаар хубсалхынгаа хажуугаар унаа мори, оросо шэмэглэдэг, тохом, эмээл, хазаар, ногто гэхэ мэтые шэмэглэл зүүдхэл болгодог hэн.

Гоё hайханаар оёгдоhон хубсаhа хунар мүнгэн шэмэглэлтэй болоходоо бүришье үзэмжэтэй байна. Шүрэ, hубаар гоёогдоhон бага хэмжээнэй хибэсүүд, скульптуранууд, шкатулканууд болоод костюмууд ёhотойл нюдэнэй хуж... лон харагдана. Эд... хойто арадаймнай ... гар урлалай ёho з... дээрэ үндэhэлэгдэнх...

Т. ЧЕБ...
музейн ...
хүдэлмэр...

ЗУРАГУУД ДЭЭР...: урэшуулай бүтээhэн ... зүүдхэлнүүд. Гоёлой ...
С. БАЛДУЕВАЙ ...

Спорт — Спорт — Спорт

ХЭНДЭ НАЙДАХАБИБДИ?

СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг футболистнууд бүхы уулзалгануудаа дүүргэжэ, үни удаан хүлеэгдэhэн дүнгүүдээ согсолбо. Шалтагааниинь гэхэдэ, зарим командануудай дунда үнгэргэгдөөгүй уулзалганууд олон байhан гээшэ.

Хоридохи уулзалгын hүүлээр Петропавловск - Камчатскиин «Вулкан» команда мүрысөөнэй таблицада түрүү hуури эзэлжэ ябаhан юм. Тиихэдээ нүгөөдэ — Южно-Сахалинскын «Сахалин», Шэтын «Локомотив» командануудhаа гурбан очкогоор урид гаранхай бэлэй. Зүгөөр футболой наадан hайтай, муутай гэдэгтэл, «Вулканай» футболистнууд урагшагүйдэжэ эхилээ бшуу. Юуб гэхэдэ, Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоныг хото городуудаар айлшалхадаа, мүн гэртээшье наадахадаа, «Вулканай» футболистнууд «бүдэржэ» захалаа hэн. Тиигэжэ эдэнэр найман уулзалгада арай шамай юhэн очкотой гараа ха юм. Энэ hамбаандань «Сахалинай», «Локомотивай» футболистнууд урагшаа дабшажа захалаа бшуу. Жэшээнь, дурсагдагша хоёр командын футболистнууд бүхы уулзалгануудаа түгэсхэхэдөө, тус тустаа 13 очко абажа үрдиhэн байба. Илангаяа Шэтын футболистнууд hүүлшын наадануудые шадамар бэрхээр үнгэргэжэ, 21 бүмбэгэ наадаhан командануудайнгаа ворота руу сохижо оруулhан байха юм. Энэнь зонын командануудай дунда эгээл эрхим дүн болоно. Тиигээшье hаа, юрэдөө нэгэл очкогоор урдань ороhон «Сахалинай» командые хүсэжэ гараагүйнь харамтай.

Наадануудай дүүрэхэ хаhын дүтэлхэдэ, команда бүхэнэй футболистнууд «унтаhанаа hэрижэ», урдань гараад ябаhан командануудаа хүсэхэ эрмэлзэлдэ абтана. Зүгөөр hайн добтолго хэжэ наадаха гэхэдэнь, талмай дээрэ гараhан алишье командын футболистнууд шүүгдэхэ дурагүй, али болохо хамгаалга, добтолго хэжэ, үсэд нэтэрүү наада эмхидхэнэ ха юм. Илангаяа мүрысөөнэй таблицада hүүлшын hуурида гараад ябаhан командануудиимэ эрмэлзэлдэ абтаа гээшэ. Эндэ Новосибирскын «Чкаловец», манай «Сэлэнгэ», Рубцовскын «Торпедо» командануудые нэрлэлтэй. Жэшээнь, «Сэлэнгэ» командын футболистнууд хабарай эхинhээ ахир муугаар наада наадаhаар, мүрысөөнэй таблицада hүүлшын hууринуудай нэгые эзэлhэн байгаа. Тиигэжэ хэдэн наада өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэхэдөөл, арай шамай гэжэ хэдэн очко суглуулжа, дороhоо гурбадахи hууридаа үлэhэн байха юм.

Сэхыень хэлэхэдэ, «Сэлэнгын» футболистнууд байгша ондо хэзээ хэзээнэйхиhээ ахир тулюураар наадажа гараба. Командын наада харахада, футболистнуудай hула бэетэй, тулюур түйган гэхээр бэшэл. Бултадаа гоё hайхан, үндэр бэетэй, томонуудшье. Эндэ юун дуталданаб гэхэдэ, нэн түрүүлэн эдэнэрэй диилэнхи олониинь талмай дээрэ гарахадаа, уялгадаа муугаар хандаа. Жэшээнь, футболист hэн тула бүмбэгэ абаал хадаа тэрэнээ нүхэдтөө hайнаар дамжуулжа үгэхын орондо ёhын тэдысэ адресгүйгөөр сохижорхидог hэн. Эндэл айлшадай футболистнууд «олзотожо», тэрэниинь «Сэлэнгын» ворота руу сэхэ сохижо оруулhан ушар баримтанууд олон гээшэ. Ерээдүйдэ иимэ муугаар наададаг футболистнуудhаа командаяа «сэбэрлэжэ», бэлэдхэл hайнтай, шадамар бэрхэ спортсменүүдтэй болохын хойноhоо командын тренернүүд С. И. Тутаев, В. П. Михнов, командын ахалагша тренер, начальник А. Д. Жамьяндабаев, республикын футболой федерациин хүтэлбэрилэгшэд болон олониитэ оролдохо, эрмэлзэхэ нангин уялгатай бэшэ аал?

Улаан-Үдэ хотын предприятинуудай нэрэ соло хамгаалдаг командануудай дунда шадамар бэрхэ футболистнуудые бэдэрээ hаа, олон лэ байха. Энээндэ юундэ hаналаа хандуулнагүй, оролдоно, эрмэлзэнэгүй гээшэбибди гэhэн асуудал нэн түрүүлэн гарана. Тиихэдэ «Смена» нэрэтэй «Сэлэнгэ» командын бэлэдхэлэй бүлэгтэ hайнаар наадажа шадамаар футболистнууд олошороо. Энэнь hайшаалтай гээшэ. Тиимэhээ эндэhээ хэдэ хэдэн футболистнуудыень командадаа абажа, дүй дүршэлтэй болгоходо яанаб. Эдэнэрые урдандаа «Сэлэнгэ» командада наадажа, баян дүршэлтэй болоhон тренер Ю. К. Поздоровкин хүмүүжүүлжэ, hургажа ябадаг юм.

— Байгша ондо «Смена» командын футболистнууд зонынгоо бэлэдхэлэй классай футболистнуудтай зонын түрүү hуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэhэн мүрысөөндэ шадамар бэрхээр наадажа, бэлэдхэл hайнтай байhанаа харуулба гээшэбди, — гэжэ командын тренер Ю. К. Поздоровкин хэлэнэ.

hайнаар, шадамар бэрхээр наадажа эхилhэн эдэнэр лэ ерээдүйдэ «Сэлэнгэ» командын гол футболистнууд болохо эрмэлзэлтэй байhыень харахада, урматай байба. Юуб гэхэдэ, урда жэлнүүдтэ эдэнэртэй hуралсал, hорилго үнгэргэжэ байдаг тренернүүд анхаралаа багаар хандуулдаг байhан юм. Харин мүнөө эдэбхи үүсхэл ехэтэй, шэнэ тренерэй ерэhэнhээ хойшо эдэнэрэй эрмэлзэл, зориг улам эршэтэй болоджо эхилээ бшуу. Эдэ бүгэдэhөө тобшолол хэхэдэ, «Сэлэнгэ» командада наадажа шадаха, эрмэлзэл түгэс бэлэдхэлтэй футболистнууд олон. Гансал эдэнэртэй хүмүүжүүлгын, hуралсал, hорилгын, эмхидхэлэй хүдэлмэри залхуурангүй ябуулха шухала болоно.

Уншагшадай анхаралда байгша оной мүрысөөнэй hүүлшын таблица толилогдобо.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Командануур	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
1. «Сахалин» Ю-Сахалинск	28	16	9	3	34—13	41
2. «Локомотив» Шэтэ	28	18	4	6	61—27	40
3. «Вулкан» П-Камчатский	28	16	6	6	38—18	38
4. СКА Хабаровск	28	13	8	7	44—24	34
5. «Луч» Владивосток	28	10	14	4	31—21	34
6. «Томь» Томск	28	14	5	9	29—17	33
7. «Амур» К-на-Амуре	28	13	4	11	33—32	30
8. «Металлург» Н- Кузнецк	28	11	8	9	27—26	30
9. «Автомобилист» Кр-к	28	11	7	10	28—26	29
10. «Ангара» Ангарск	28	9	7	12	29—38	25
11. «Чкаловец Н-сибирск	28	8	6	14	25—37	22
12. «Торпедо» Рубцовск	28	9	3	16	31—43	21
13. «Сэлэнгэ» У-Үдэ	28	6	8	14	26—44	20
14. «Прогресс» Бийск	28	4	10	14	22—38	18
15. «Шахтер» Н-Кузнецк	28	2	1	25	12—66	5

ШАТАРАЙ hОНИН

Харадаггүйшүүлэй байшангай улаан булан соо шатараар, даам наадалгаар Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоныг түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүд болоhон юм. hонирхолтой энэ мүрысөөнүүдтэ Красноярск, Эрхүү, Шэтэ, Хабаровск, Владивосток, Улаан-Үдэ хотонуудай командануд хабаадаба.

Улаан-Үдэ хотын шатаршад наадан ай түрүүшын үдэр Эрхүүгэй, Шэтын командануудые 4:1, 4,5:0,5 гэhэн тоотойгоор шүүhэн, Приморийн шатаршадта 1,5:3,5 гэhэн тоотойгоор шүүгдэhэн юм. Харин hүүлшын хоёр уулзалгада Красноярскын, Хабаровскын командануудые тус тустань 4:1 гэhэн тоотойгоор илажа гарахадаа, зонын чемпион болобо.

• • •

Даам наадагшадай дундаhаа манай команда дүн хамта 31,5 очко абажа, мүн лэ зонын чемпион болобо. Хоёрдохи hууриие Красноярскын даамшад эзэлбэ.

Өөр хоорондоо түрүү hуури буляалдагшадай дундаhаа шатаршад Александр Брыков, Николай Черянцов, Надежда Перхорова, даам наадагша Николай Шапхаев гэгшэд түрүүлжэ гараба.

• • •

Братск хотодо шатараар Россин Федерациин хахад финалай нааданда хабаадаха эрхэдэ хүртэхын түлөө мүрысөөн үнгэргэгдэhэн байна. Манай республикын нэрэ солые мастерта кандидадууд Согто Намжилов, Анастасия Агафонова, Игорь Брылев гэгшэд хамгаалhан юм. Эндэ Намжилов Брылев хоёр 7,5—7, Агафонова 4 очкотой болоhон байна. Тиигэжэ Намжилов Брылев хоёр Россин Федерациин хахад финалай нааданда хабаадаха.

Л. ГАРМАЕВА.

ХҮЙТЭНЭЙ ХАhА ЗАХАЛБА

Газаамнай үбэлэй түрүүшын hара эхилбэ гээшэ.

hарын туршада республикын хойто, зарим үдэрнүүдтэ баруун-хойто зүгhөө hалхитайшаг, хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ. Мүн hарын арбаадаар, тэн багаар, hүүлшын үдэрнүүдтэ бүрхэжэ, саhан орохо, бордоhолхо, hулаханаар hалхилха зэргэтэй. Энэ үе соо Байгал далайн эрьеэр, Баргажанай, Хяагтын районуудай харгыгаар хүр саhан тогтожо, аян замда ябаhан жолоошодто хүндэ хүшэр болохо.

Үнгэрhэн жэлнүүдэй сагай уларил шэнжэлжэ үзэхэдэ, байгша ондо декабрь hарада дунда зэргээр 3 градусаар дулаан байхаар хүлеэгдэнэ. Тиигэжэ hарын тэн багаар, мүн хойнн табаадаар үдэртөө 4—9 градус хүйтэн, харин республикын урда нютагуудта 2—5 градус дулаан үдэрнүүд үзэгдэхөөр багсаагдана.

Тиибэ яабашье, үбэл хадаа үбэл, осрынхеэл абажа үнгэрхэнь ойлгосотой. Тиин hарын хорёодоор, мүн hүүлшын үдэрнүүдтэ hүниндөө нилээдгүй хүйтэржэ, 27—32, хада уулануудта 37, республикын хойто зүгэй нютагуудта 40—45, үдэртөө 15—22, хойто районуудта 30-аад градус хүйтэн болохо. Энэ үе соо агаарай байдал хэдэн удаа хубилжа байха. Жэшээнь, үдэртөө игаабаритай үдэрнүүд үзэгдэжэ, саhан хайлажа байтараа, гэнтэ хүйтэржэ, термометр 20—22 градус хүйтэнэй тэмдэгтэ хүрэхэ. Тиихэдэ hарын туршада урда жэлнүүдэйнгээ хэм соо байхаар хүлеэгдэнэ. Зарим нютагуудта саhан багаар орохо байна. Харин БАМ-ай харгыгаар, ой тайгаар саhан ехээр орохоор тухайлагдана.

М. БАЗАРГУРУЕВА,
Улаан-Үдын гидрометеорологиин талаар сагай уларил шэнжэлэгшэ-инженер.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия 2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечата... канской типогр... издата Бурятско... ректор 2-40-45.
Заказ № 281.